

Jaarboekje van het Oudheidkundig Genootschap "Niftarlake" 1921

<https://hdl.handle.net/1874/9534>

JAARBOEKJE
VAN HET
OUDHEIDKUNDIG GENOOTSCHAP
„NIFTARLAKE”
1921

DRUKKERIJ H. J. SMITS
OUDER GRACHT 231 - UTRECHT - TEL. 2006

L. S.

Het verheugt ons, dat oude en nieuwe medewerkers, door het schrijven hunner artikelen, ons weder in staat hebben gesteld om het jaarboekje uit te geven. Aan allen onzen dank!

Aangezien de Vechtstreek nog vele jaren de stof kan leveren om onze jaarboekjes te vullen, worden bijdragen voor den volgende jaargang gaarne door ons tegemoet gezien.

De Redactie van het Jaarboekje:

J. G. Th. GREVENSTUK.

Dr. D. A. W. H. SLOET.

J. W. VERBURGT.

September 1921.

BESCHERMHEER.

Mr. Dr. F. A. C. Graaf VAN LYNDEN VAN SANDENBURG,
Commissaris der Koningin te Utrecht.

BESTUUR.

J. W. VERBURGT, Utrecht, <i>Voorzitter.</i>	} Dagel. Bestuur.
J. G. TH. GREVENSTUK, Baambrugge, <i>Secretaris.</i>	
D. DE ZWART JR., Abcoude, <i>Penningmeester.</i>	
Dr. D. A. W. H. SLOET, Abcoude, <i>Bibliothecaris.</i>	
J. D. BASTERT, Breukelen.	
W. H. KOOMANS, Abcoude.	
Dr. J. A. PORTENGEN, Vreeland,	

Verder te:

Ankeveen:	Mevr. H. W. J. SCHAAP—VAN DER PEK.
Breukelen:	V. L. Baron VAN BOETZELAER.
	M. ONNES VAN NYENRODE.
Kortenhoef:	J. WARMOLTS.
Loenen:	E. A. H. A. VAN DE VELDE.
	N. BASTERT.
Loosdrecht:	Jhr. C. H. C. A. VAN SYPESTEYN.
Maarssen:	Dr. A. M. HARTOG.
	Mr. W. H. KÖHLER.
Maarsseveen:	WILLEM VAN LEUSDEN.
	Mr. W. B. WESTERMANN.
Nieuwersluis:	Mr. H. J. DOUDE VAN TROOSTWIJK.
Utrecht:	Jhr. J. K. LAMPSINS VAN DEN VELDEN.
	E. G. WENTINK.
Vleuten:	KEES VALKENSTEIN.
Vreeland:	L. SCHIETHART.
Zuilen:	F. C. C. Baron VAN TUYLL VAN SEROOSKERKEN.

LEDEN.

Abcoude :

Jhr. P. P. de Beaufort.
J. de Bruijn.
Joh. Gebhard.
J. M. C. van Kempen.
W. H. Koomans.
Th. Moinat.
Jos. Niemer.
W. F. Pape.
Joh. Rentinck.
J. F. G. Rincker.
Mevr. Roos Vlasman-Lingen-
man.
Pastoor Dr. D. A. W. H. Sloet.
J. Trouw.
Luit. J. Th. H. van Weeren.
F. D. Wattjes.
D. de Zwart Jr.

Amsterdam :

Dr. L. Alma.
M. G. H. Andriessen.
J. A. Boom.
Ernst Groenevelt.
Dr. M. van Haaften.
P. Jansen Hzn.
L. P. G. Kerkhoff.
H. L. Klein.
Aug. Niemer.
Th. J. Verrijn Stuart.
J. Vriesendorp.
Mr. P. L. de Vries Feijens.
L. A. Weinrich.

Ankeveen :

P. J. Eijma.
E. R. D. Schaap.
Mevr. H. W. J. Schaap—van
der Pek.

Apeldoorn :

Kapelaan H. J. Hageman.

Baambrugge :

Mej. D. van Doorn.
J. G. Th. Grevenstuk.
Th. E. Grevenstuk.
C. P. de Groot.
C. F. Jonkhart.
A. Schoenmaker.
E. W. Wijers.

Baarn :

Mevr. E. H. Rutgers van
Rozenburg—Besse van
Hardenbroek.

Bilthoven :

D. R. Buma.
K. P. MacLaine Pont.

Breukelen :

J. D. Bastert.
D. J. M. Bianchi.
Johan Bleeker.
V. L. Baron van Boetzelaer.
H. G. de Bruijn.
A. H. Colenbrander.
C. G. Hoekstra.
G. C. Hoekstra.
Mr. M. P. Th. à Th. van der
Hoop van Slochteren.
C. de Jonckheere.
E. B. van Julsingha.
I. A. Lantsheer.
H. J. van 't Lindenhout.
C. W. Matthes.
Hans Matthes.
J. A. Matthes.
C. J. Naerebout.
M. Onnes van Nyenrode.
Deken P. W. A. Pieck.
Kapelaan W. M. A. van Rijn.
J. W. van Schagen.
E. P. W. van Schaick.

Ph. J. Schippers.
 Dr. K. de Snoo.
 Mevr. S. A. de Snoo—Sillevis.
 Mr. W. F. E. Spiering.
 B. G. P. Verbiest.
 C. de Vries.
 Mej. J. M. E. Willink v. Collen.
 Mej. M. E. Willink v. Collen.

Bussum :

Joh. Osieck.
 Mevr. J. M. Osieck—de Haan.

's-Graveland :

Mr. D. J. A. Baron van
 Harinxma thoe Slooten.

's-Gravenhage :

Bureau der Rijkscommissie
 voor de Monumenten.

Groningen :

Kapelaan F. J. Schoemaker.

Haarlem :

C. Maarschalk.

Heemstede :

W. Adèr.

Hilversum :

C. L. Heek.
 L. G. Kardoës.
 J. C. Keg.
 Kolonel E. Luden.
 J. Lugt.
 C. Metselaar.
 P. A. Pijnappel.
 Dr. M. Schönfeld.

Kortenhoeft :

Ds. J. van Bruggen.

J. Warmolts.

Krommenie :

H. Klerk.
 P. van Walbeek.

Laren :

Mevr. W. M. Terpstra-Reerink.

Loenen :

N. Bastert.
 Mr. E. van Beusekom.
 G. Fikkert.
 J. van Holthoon.
 H. Hissink.
 Mr. H. P. Loggere.
 L. L. Posthuma.
 J. H. C. van Reenen Jr.
 N. W. Baron van Till.
 E. A. H. A. van de Velde.

Loenersloot :

Pastoor B. J. Brouwer.
 Mevr. de Wed. G. A. A.
 Middelberg-Hallmann.

Loosdrecht :

Prof. Bouman.
 C. J. Hacke van Mijnden.
 Jhr. Q. J. van Swinderen.
 Jhr. C. H. C. A. v. Sypesteijn.
 W. Voogsgeerd.

Maarssen :

Pastoor Dr. Alph. Ariëns.
 P. Broeksmid.
 S. I. Cambier van Nooten.
 R. H. Driessen.
 F. J. de Freytag.
 A. M. Hartog.
 Kapelaan A. van Hofslot.
 S. P. ten Holt.
 E. A. le Jolle.
 J. M. de Muinck Keizer.

Mr. W. H. Köhler.
 Ds. J. Krüger.
 Dr. A. R. van Linge.
 A. T. Plomp.
 Dr. F. Roels.
 Ds. M. J. Sanders.
 J. B. Scheuer.
 Kapelaan J. J. Swildens.
 C. W. E. v. Voorst v. Beest.
 J. P. van Voorst van Beest.
 C. E. Wolff.

Maarsseveen :

J. P. de Keizer.
 Willem van Leusden.
 Frans Smithuysen.
 H. Schoenmaker Ezn.
 Mr. W. B. Westermann.
 Mr. S. R. Wolters.

Mijdrecht :

Pastoor J. Heerschop.

Nederhorst-den-Berg :

Mevr. Pos.
 Mej. J. W. H. Spruit.

Nieuwersluis :

Mevr. de Wed. C. W. G.
 Cruys.
 Mr. H. J. Doude v. Troostwijk.
 Mr. U. H. van Notten.

Nigtevecht :

G. Th. C. Callenfels.
 Th. E. B. Honders.
 M. H. Laddé.
 J. L. Thielking.

Rhenen :

J. Houtman.
 Dr. F. C. Wieder.

Rotterdam :

Bibliotheek der gemeente
 Rotterdam.
 Dr. F. A. Schalijs.

Utrecht :

D. P. Becker.
 J. B. P. Biegelhaar.
 Dr. C. Broeksmit.
 Mr. A. de Bussy.
 Pastoor L. J. van der Heijden.
 Jhr. C. H. Hooft Graafland.
 Mr. J. Hooft Graafland.
 Jhr. J. K. Lampsins v. d Velden.
 Jan van der Lip.
 Jhr. L. Quarles van Ufford.
 J. Roozenschoon.
 J. W. Verburgt.
 P. J. G. Verburgt.
 E. G. Wentink.

Vleuten :

Kees Valkenstein.

Vreeland :

Ds. H. Th. Barbas.
 C. Blatt.
 H. N. Blatt.
 P. J. C. Blatt.
 W. H. M. Brouwer Ancher.
 G. H. Hooft van Vreeland.
 C. A. Lion Cachet.
 Dr. J. A. Portengen.
 L. Schiethart.

De Vuursche :

E. Tegelberg.

Weesp :

W. A. van Dockum.

Weesperkarspel :

J. C. F. Bletz.

Zuilen :

J. Jonker Gzn.
F. L. S. F. Baron van Tuyll van
Serooskerken van Zuylen.

F. C. C. Baron van Tuyll
van Serooskerken.

Zwolle :

Dr. G. A. B. Fijn van Draat.

DONATEURS.*Hilversum :*

„De Gooi- en Eemlander”.

Amsterdam :

Mr. R. H. Erdmann.

BEGUNSTIGERS.*Abcoude :*

G. Moen.
Mevr. H. C. v. Weeren-Moinat.
D. van Teeseling.
Mej. J. Wattjes.

Baambrugge :

G. Feringa.
J. van Heerden.
W. C. Smuling.

Breukelen :

S. Breuninghoff.
A. Griffioen.
J. H. M. Janse.

Ds. C. J. H. Verweij.

Bussum :

Jan de Grijs.

Kampen :

M. Fernhout.

Kortenhoeft :

J. N. Hiensch.
J. C. Koops.

's-Gravenhage :

Mej. Dr. A. J. Portengen.

IN MEMORIAM.

C. J. Doude van Troostwijk, oud-Burgemeester van Abcoude—
Baambrugge en Abcoude—Proostdij.

Th. I. G. M. Wagener, Maarsseveen.

John van Lennep, 's-Graveland.

H. Schoenmaker Sz., Maarsseveen.

JAARVERSLAG.

Op de algemeene vergadering, den 18en Juni 1920 ten huize van ons bestuurslid Jhr. Lampsins van den Velden te Utrecht gehouden, werd door den secretaris verslag uitgebracht over het afgelopen genootschapsjaar. De rekening van den penningmeester werd nagezien en accoord bevonden en vervolgens door de vergadering goedgekeurd.

De aftredende bestuursleden Mevr. H. W. J. Schaap—van der Pek voor Ankeveen en de heeren N. Bastert voor Loenen, W. van Leusden en Mr. W. B. Westermann voor Maarsseveen, Mr. W. H. Köhler en Dr. A. M. Hartog voor Maarssen, V. L. Baron van Boetzelaer en M. Onnes van Nyenrode voor Breukelen, Jhr. C. H. C. A. van Sypesteijn voor Loosdrecht werden als zoodanig herkozen.

Na bespreking van de vraag of het, met het oog op de steeds stijgende kosten van drukken gewenscht zou zijn om het jaarboekje om de twee jaren uit te geven, werd met groote meerderheid besloten om het boekje, zooals tot dusverre, ieder jaar te doen verschijnen.

Voor de tweede excursie naar het kasteel Nyenrode werden tot leden der commissie benoemd de heeren J. D. Bastert, Colenbrander en de Zwart.

Bovendien werd besloten ook nog eene excursie te houden naar Breukelen, waaraan alle leden, donateurs en begunstigers konden deelnemen, waarvoor dezelfde heeren als commissie werden aangewezen.

Na afloop van de vergadering bleven de leden nog geruimen tijd gezellig bijeen in den tuin, waar een muziekkorps verschillende stukken zeer verdienstelijk ten gehoor bracht.

De beide excursies slaagden uitnemend. Die naar Breukelen werd 28 September gehouden. De deelnemers kwamen bijeen in „het Statewapen” en wandelden gezamenlijk naar „Gunterstein”, waar het prachtige park en het monument werden bezichtigd.

Daarna trok men naar de buitenplaats „Kweekhoven” van ons medelid C. W. Matthes, waar de fraaie oude meubelen en

antiquiteiten werden bewonderd, waarna een bezoek werd gebracht aan zijne orchideën-kweekerij.

In de Herv. Kerk werd het gezelschap verwelkomd door den burgemeester, terwijl de predikant en verder de kerkelijke autoriteiten bijna voltallig aanwezig waren. Vóórdat de rondwandeling door de kerk begon gaf ons medelid Naerebout een overzicht van hetgeen er in de kerk te zien was, welk overzicht in het jaarboekje zal worden opgenomen.

In de Kath. kerk werd het gezelschap ontvangen door onze medeleden de Hoog Eerw. deken Pieck en kapelaan van Rijn, die zich beijverden om de kostbare kunstvoorwerpen te toonen en te verklaren.

In de Herv. zoowel als in de Kath. kerk werd het orgel tijdens het bezoek bespeeld.

Deze kleine excursie is wel een van de aardigste en leerzaamste geweest. In betrekkelijk weinig tijd had men veel gezien en het was eene bijzonderheid, dat het gezelschap overal door medeleden ontvangen en geleid werd.

Op 13 October werd het Kasteel Nyenrode door het tweede en laatste contingent leden bezichtigd. Aangezien in het vorig verslag reeds uitvoerig melding is gemaakt van het eerste bezoek kan hier met deze vermelding worden volstaan.

Het kerkbestuur van Kortenhoef verzocht om vanwege ons genootschap een lid te willen benoemen in de commissie voor het herstel der Ned. Herv. Kerk aldaar. Ons medelid E. R. D. Schaap hiertoe benoemd, nam als zoodanig zitting.

Het aantal leden is nog een weinig gestegen, al werden door vertrek uit de Vechtstreek en door overlijden enkele leden verloren.

Lezingen konden nog niet worden gehouden, doch in den a.s. winter hoopt het bestuur hierin te kunnen voorzien.

Het jaarboekje wordt door de leden zeer op prijs gesteld; wanneer de buitensporig hoge drukkosten wat gematigder worden, zal de omvang weer uitgebreid kunnen worden.

Met den wensch, dat het Genootschap steeds meer in bloei moge toenemen, wordt dit verslag besloten.

Uitgebracht op de Algem. Verg.
in het Hotel de Kampioen,
te Nieuwersluis,
28 Juni 1921.

De Secretaris.
J. G. TH. GREVENSTUK.

STAAT VAN ONTVANGSTEN EN UITGAVEN OVER HET 9DE GENOOTSCHAPSJAAR 1920.

ONTVANGSTEN.

Contributie:

nog ontvangen over 1919. f 17.50

180 Leden " 450.—

3 Donateurs " 20.—

23 Begunstigers " 23.—

Bijbetaald door 3 leden " 4.50

Opbrengst verkochte jaarboekjes f 515—
" 15—

Excursies:

Bijdrage 66 deelnemers. " 140—

Nadeelig Saldo op heden. " 53 015

f 723 015

UITGAVEN.

Nadeelig saldo vorig jaar. f 111 96

Jaarboekje 1920 " 395 40

Excursie dorp Breukelen en kasteel

Nyenrode. " 149 50

Diversen " 66 15⁵

f 723 015

31 December 1920.

D. DE ZWART Jr,
Penningmeester.

Invallen der Franschen in de Vechtstreek in 1672 en 1673.

Het geschiedblad meldt, hoezeer de Fransche troepen in de bange jaren 1672 en 1673, toen ons land in oorlog was gewikkeld met Frankrijk, Engeland, Munster en Keulen, ook in de Vechtstreek huishielden. Wij willen de kennis hieromtrent nog een weinig uitbreiden met een viertal documenten, die duidelijk de ellende aantoonen, waarin de bevolking dier streek verkeerde. Wij vonden de drie eerste documenten in het gemeente-archief van Loosdrecht, het vierde in 't archief op den Sypesteyn aldaar.

Holland hief van zijn vermogende ingezetenen in 1672 een buitengewone belasting. Het Bestuur van Loenen-Kronenburgsgerecht, tot pasgenoemd gewest behoorende, vroeg in een request aan de Staten van Holland ontheffing van die belasting wegens den desolaten toestand van dat gerecht tengevolge van den oorlog. De inhoud van dat request luidt aldus:

*Aen de Ed. Groot. mog. heeren,
de Staten van Hollant en Westvriesland.*

Geven reverentelijcken te kennen, Schout, Buijrmeesteren en gerechte van Loenen Croonenburchs gerecht, hoe dat het uwe Ed. Gr. mog. gelieven is geweest tot betaeling van de militie, en andere lasten van lande te consenteren en te bewilligen een capitale leeninge bij alle de vermogende ingezetenen en gegoeden in den lande van holland en westvriesland te doen naer de proportie van taxatie, waerinne deselven tegenwoordich in den 200^{en} penninch aengeslagen zijn — alles in conformiteit van de resolutie bij uwe Ed. Groot mog. genomen en de waerschuywinge van dato den 14 juli deses jaeres 1672 alomme gedaen publiceeren. En dat van wegen u Ed. Groot mog. des wegen oock aenschrijven aen de supplianten is gedaen en gelast de gelden volgens het quohier in den haren geformeert tot de voors. capitale leeninge te verzorgen, in conformiteit van gemelte

u Ed. Groot. mog. resolutie en waerschouwinge deswegen alomme gedaen. Dat mede zij suppl. van des te doen en die capitale leeninge te verzorgen, niet soudén in gebreecke zijn gebleven, maer de beveelen van Uwe Ed. Groot. mog. hebben achtervolcht en gehoorsaamt met die promptitude als het behoort. Indien het selve eenigsints doenlijk waere geweest. Doch dat het, Godt beter't, tot groote droefheyt en leetweesen van de suppl. is gebeurt, dat tentijde de Franschen de eerste reijse Croonenburch innamen, de suppl. deselve voor twee à drie dagen hebben moeten voorsien van broot, bier en andere eetbare waeren, ende wijders aen den Generaell moeten opbrengen eenige scheepen hoij, boter en anders, en wanneer het selve weder bij de staten militie was ingenomen en beset, zoo hebben de suppl. die soldaten weder moeten provideren van eenige tonnen bier, broot, kaes, boter en andere behoeften. Ende naderhant op 't bevel van der franschen commandant eenige luijden gesonden naar 't huijs te nieuwen roode om aldaer te arbeyden, welck arbeytsloon sij suppl. ter somme van over de 80 gul. hebben moeten betalen; voorts noch eenige arbeijtsluijden op't bevell van sijn vorstelycke Gen. Prins Maurits hebben moeten in 't werck stellen aende fortificatie van Croonenburch, dewelcke noch onbetaelt zijn. En een mercklycken somme voor arbeijtsloon sal comen te voorsien; wijders is noch voorgevallen, dat op den 2 augustij laetsleden een groot aantall fransche militie soo te paart als te voet binnen den dorpe van Loenen sijn gecomen geweest en niet alleen het huijs tot Croonenburch met geweld van wapen hebben bemachtigt en de officieren en soldaten van wegen den staet deser landen daer in gelegen hebbende gevancklijken wechgevoert, maer oock den ingesetenen, soo in het dorp, als op het lant — soodanich geplondert en gespolieert, dat sij alles wat deselve hebben gehad, teenemaell hebben wech genomen en soodanich berooft, dat zelfs de kleederen en hembden aen het lijff niet hebben behouden, maer eenige seer onerbarmelijck naeck uit getrokken, alles breeder volgens verclaeringen hier annex. Ende alsoo tot de uiterste armoede sijn gebracht geworden en geene middelen van beesten off andersints overig hebben; daer bij dat runeeren en sublisteren, sijnde alles door die rooverije quijt gemaackt en daerenboven nu noch comen van het kerspell van loenen de quantijt van soo vorder hoy ofte drijgen, bij manquement van dien het geheele dorp en alle de huijsen,

hosteden en huysluijden wooningen in brant te steecken en teenemael te ruineren, sulcks dat henlui teenemael onmogelyck is ijts het minste te cunnen geven. Overmits welcken sij supplianten geen middelen siende, om ijts het minste te cunnen contribueeren in de capitale leeninge als geene ingesetenen van vermogen of middelen en goederen hebbende meer weten te vinden, henl. genootsaecht vinden te keeren tot Uw Ed. Groot. mog. onderdaniglijk versoeckende (dewijle alle het geene voorseyt is, een bekende saecke is) dat Uw Ed. Groot mog. gelieven de supplianten en ingesetenen van Loenen van de gemelte capitale leeninge te excuseeren en te ontlasten, 't welck doende etc.

Was onderteechent: J. Wichmans.

Het verzoek tot ontheffing der belasting werd door de Staten van Holland toegestaan. Het volgende jaar, 1673, vroeg 't Bestuur van Loenen-Kronenburg's Gerecht wederom vrijdom van belasting, zoo van de gewone als buitengewone, wegens den diep treurigen toestand, waarin het Gerecht verkeerde. De inhoud van het verzoekschrift was de volgende:

*Aen dELd. Mo. Heeren Gecommitteerde Raden
van Staten van Holland en Westvrieslant.*

Geeft ootmoedelijck te kennen, Schout, Buijrmeeesteren en gerechte van Loenen Croonenburchs gerechte, dat haer Ed. Gr. Mo. om redens en middelen in de gerechte vermelt, de suppl.^{ten} (naer voorgaende advis en berichtinge van u Ed. Mo.) bij apostille in date de 22^{en} Augusti 1672 hebben ontheven en ontlast van geordonneerde capitale leeninge in de regte breeder geroert, 't is, na sulcx dat haer Ed. Gr. Mo. de supplianten nu weder bij missive hebben toegesonden die placcate op het betaelen van 200sten pen. bij forme van capitale leeninge voor desen jaere 1673 geconsenteert, 't welck voor den eersten Martij 1673 ten comptoire moste werden betaelt en dewijle de supplianten onmogelijk is de voorseide capitale leeningh te connen opbrengen, veel min eenich quohier aen u Ed. Mo. te connen overleveren, in consideratie alles aldaer is verdestrueert, de landen met water staen bedekt, en in de macht van viant leggen, d'ingesetenen meest gestorven sijn, de verdere ingesetenen

wijt en sijte gevlucht, de secretaris overleden, en de supplianten oock niet en weten, werwaerts de noch levende ingesetenen hun sijn onthoudende, dat mede in de tijt van ses maenden aldaer niet een eenich mensch en heeft gewoont, off als noch is woonende, en sulcx den supplianten onmogelijk is, die heele en halve verpondinge vervallen in die jaere 1672 of U het quohier te comen overleveren, veel min de capitale leeninge voor dezen jaere 1673 geconsenteert te connen betaelen. Soo versoucken de supplianten ootmoedel, dat u Ed. Mo. om redenen hier voorseit verhaelt hun van de voors. heele en halve verpondinge vervallen in den jaere 1672, mits gaders van 200^{en} penn. bij forme van capitale leeninge, die voor desen jaere 1673 sullen worden geheven, gratieuselijk gelieven te eximeren en de ontheffen.

Dit doende etc.

Ook dit verzoek van Loenen-Kronenburgs gerecht werd door de Staten van Holland toegestaan.

Ook in Loosdrecht had men het zwaar te verantwoorden. Daar maakten de Fransche soldaten zich mede schuldig aan 't vernielen van archiefstukken. Voor het Gerecht van Loosdrecht werd dat in 1678 vastgesteld, gelijk blijkt uit het volgende:

Compareerde voor mij Gijsb. Blaeuw, secretaris van Loosdrecht, Hendrich Arie Meyers, out omtrent 63 jaren, Tijmen Cornelis, out omtrent 44 jaren en Elb^t. Hendris de Jonge, out omtrent 41 jaren en varclaerden bij ware woorden en met presentatie van solemneelen eede ten versoeke van Buijmr. en die van den gerechte van Loosdrecht, hoe waer is, namentlijk dat sij comp.^{ten} int laest van 't jaer 1672 in de france tijt sijn gecomen in den dorpe van Loosdrecht, waer wijt alle de menschen gevlucht waren, sij comende in de huisinge, daer voor de tijt van 't vluchten den gerechtsbode van de Loosdrecht woonde en alwaer de kist stonde, waer in die charters en papieren, des voors. dorpe raeckende, gesloten wierde en dat sij bevonden, deselve kist (welcke sij wisten dat int vluchten daer gebleven was:) weg te sijn en de papieren, die daer hadden ingeweest, eensdeels weg, anderdeels op de vloer leggende en met voeten vertreden sijnde, alle 't gene voors. staet verclaerden sij comp.^{ten} waer en waraechtigh te zijn, gevende voor ende van welenschap

daer geweest te hebben en 't selve gesien te hebben, presenterende sulx des noot en daer toe versocht sijnde, 't selve met eede te veriferen. Des t'oirconde bij die attestanten neffens mij ondergesch. secretaris onders.

Den Darden December 1678 (get.) Heyndrich Adraensen Meyers, Tijmen Cornelisse, Elbert Hyndrich de Jong.

Vorenstaande verklaring voor den Secretaris werd voor Schout en Schepenen door die drie getuigen met eede bevestigd, waarvan akte mede in 't Gemeentearchief van Loosdrecht berust.

Het document in het archief op den Sypesteyn te Loosdrecht, waarvan wij hierboven spraken, is van de hand van den heer C. van Cooten van Blomswaard, zooals die per correspondentie werden gegeven aan den heer Louis Filippe Serrurier, wonende op de lusthoeve Bereveld en door dezen werden bijeenverzameld. Zijn aantekeningen betreffende de Franschen in de Vechtstreek in 1672 en 1673 luiden aldus:

EENIGE PARTICULARITEITEN OMTRENT DE DORPEN OMSTREEKS LOENEN VOORGEVALLEN IN DE JAREN '72 EN '73.

1672. Den 20sten Sept. werd, doordien geen contributie was opgebracht, de plaats van den heer Valkenier afgebrand.

De hertog van Luxemburg, een vliegend leger omtrent Hilversum vergaderd hebbende, kwamen de Gedeputeerden van Loosdrecht met hun contributiegelden, welke bij den hertog ontvangen zijnde, hun swoer geen leed te sullen geschieden; dog zij na ettelijke dagen hun kwitantie te vergeefs wagtende, hoorden de tijding, dat den 29sten hun gantze dorp op een erbermelijk wijs was uitgeplondert en op 's Graveland verscheyde huizen en hofsteden, die geen contributie opgebragt hadden, afgebrand.

De Franschen, hier de meester sijnde, hebben zij zich de Geuzesloot op begeeven en de veenen op en nader gezantsakt, en van daar een uitlegger, die zij vermeesterd hadden, brengende deselve de Geuzensloot af, aldaar aan 't einde koomende, gooiden zij verscheidende vandooden, die zij tot een vertooning op het verdek hadden laten liggen, overboord, dog konden niet door de Nieuwesluis, soodat zij het canon daaraf naamen en de uitlegger aldaar verbranden.

In 't begin van Octr. zeide men tot Utrecht, dat alle hofsteede, hier omtrent de Amsterdammers toebehoorende, zouden verbrand worden.

Den 7^{en} Novemb. kwaamen 500 Franschen tot Breukelen des avonds, alwaar die van ter Aa sulk een afgrijselijk geraas en gestommel hoorende, te veldewaarts in vluchtten; een gedeelte van de Franschen, 40 man sterk, ging naar Abcoude, het voor-naamste gedeelte van 't dorp verbrandende, niettegenstaande een goede partij van prinsevolk op 't slot lag en het santpad van het Gein door afgraving kwaalijk een man teffens konde gaan tegens oover 't slot, dat daags te voren hermaakt was, dat sij sonder eenige verhindering uitvoerden.

Den 30sten dito kwam nog een partij, om 't overgeblevene van Abcoude in kolen te leggen, dog die van 't slot vielen op hen uit en naamen 30 van deze stroopers gevangen. Dog tot Overmeer en Nigtevecht plonderden en verbranden sij verscheide huizen.

In het begin van Decr. kwam een partij van omtrent 200 Franschen van Utrecht tot Vreeland, waar sij dagten grooten buit te haalen, daar sij veel moetwil bedreven en weer vertrokken. Een partij van het Staatevolk deed mede een strooptocht in het dorp Breukelen en bragten 17 of 18 Franschen gevangen mede. De Franschen, aldaar in de huizen leggende, dorsten niet eens uitkomen; en wierden hier buiten van burgers en boeren alles ten besten gegeven en was kwaalijk een mensch langs de Vecht van de inwoners van Breukelen tot Vreeland te vinden.

A^o 1673 was in 't begin mede seer erbarmelijk, zijnde alle de boomgaarden en laanen der hofsteeden geruïneerd en de boomen tot brandhout gemaakt en de huizen verbrand of tot den grond toe verwoest; in het begin van January de Lekdijken doorgestookten of doorgebrooken, mits het kragtig boovenwater, lag het alles onder, de wegen waren ook niet te gebruiken. Ja, het vloeyde zoo sterk, dat, zoo maar de stadtsluizen van Amsterdam een nacht toe bleeven, stond het water op de wallen, die binnensdijk leggen, dog een zuiden en een oosten wind, beginnende op den 9^{en} sterk door te waaien, raakte het buitenwater heel laag, dat een wonderbaare schuiming van het soete water in de burgwallen der stad veroorzaakte, waardoor den 14^{den} da de geheele stad bijna met soet water was vervuld en self tot vooraan in het Ije, en men seide, dat verscheide

brouwers daaruit brouwden, hetgeen bij menschengedenkenisse nooit meer gebeurd was.

In het begin van Febr. ging het weeder sterk aan 't vriezen, dat alle de wateren dicht raakten, waardoor de vreeze voor den vijand en de ellende der vlugtelingen nog kragtiger toenam.

Den 7^{den} dito begon het weeder te dooien. Den 20sten is de markies de Bouffier uit Utrecht getrokken met 300 dragonders en eenige lichte paarden, om contributie van de Vecht te gaan haalen. Zij ontmoeten 150 Staatsche soldaten uit den Hinderdam tot Nigtevecht, die te kort schooten en vluochten moesten en 54 van hunne makkers agter lieten, die gevangen gebracht werden. 't Dorp Nigtevecht wierd schoon uitgeplanderd en de kerk verbrand, gelijk 's daags daaraan verbrandden zij 't schoon huis Amerongen tot 's-Graveland.

Omtrent in 't midden van Maart kwam een Fransche partij om de Vreelandsche klokken weg te haalen (gelijk zij reeds op verscheijden plaatsen gedaan hadden), dog dit werd hun door de Staatsche troepen belet.

In 't begin van Meij waaren de Staatschen lustig bezig tot Uitermeer, Hinderdam, Wezop en Muijden om het te sterken en met veel volk op te proppen, werdende de sluijs tot Muijden gelegd en die van Hinderdam daar uit gehaalt.

De Franschen middelerwijl verschansten sig heel sterk op de hofstede Groenevegt bij Breuklen, alwaar men seide wel 500 van de vijanden laagen. De Franschen wouden bij de Lindeboom te Breukelen ook eenige werken maaken en braken en branden alles, dat hun in den weg stond weg; alle de blekerijen waaren de huizen afgebrand en geruineerd.

In 't begin van Julij, de Franschen groote toestel maakende naar de Gooische kant omtrent Hilversum en Muijderberg, 't oog op Muijden hebbende, en sonden alsoo 3000 man naar Breuklen onder den overste Doucan met een groote sleep van toevoer.

Den 14^{den} hebben de Franschen de nieuwe batterij tot Breuklen vaardig gekregen, met acht zwaare stukken voorsien; den volgenden nacht werd het slot Ruiel verbrand en verscheijden huizen aan de Vecht. De Fransche Switsers, niet weinig deserterende, ja somtijds een geheele brandwacht met hun volle montuur, werden alle vriendelijk behandelt, dog bisonder de Switsers, die de landsaaten hun altijd met medeoogen behandelt.

Een gat in den Lekkendijk dicht gemaakt sijnde, brak met hoog water door, zoo dat het land hier overal nog vol lag en was het verwonderenswaardig, dat overal soo vol snoek was, dat men 50 tot Amsterdam voor ses stuivers verkocht en 't volgende jaar ' 74 weeder soo veel karpers, dat meer dan de helft werd weggegooid.

Sijn Hoogheid, met het leeger in Braband wat op en neder getrokken hebbende tot verleiding van den vijand, marcheerde in 3 kolommen naar Holland, alwaar op een seer geswinde wijs met rijden en vaaren doortrekt tot Amsterdam, vanwaar door een partij tot Wezop en de Vecht en op 's Graaveland de Franschen uit haar bezetting dreeven en gestadig soo aangroeide, dat men niet alleen tot 's Graveland post hield, maar ook Corthoef, Ankeveen, Loosdrecht en Hilversum betrok, geraakende de beneden Vecht met volk volgepropt.

Zoodra Luxemburg de tijding gekregen had van deeze overgave van Naarden, of hij en andere bevelhebbers zonden haar voorname bagagie en roof naar Nijmegen en Grave, plunderde de Franschen 't overal tot Breuklen, staken het dorp in brand. Ook hebben ze Nieuwenroode en Gunterstein verbrand, nadat zij Gunterstein hadden doen springen. Dus met stank scheidende, dog nog post op 't Huis te Suilen houdende, de inwoonders aanseggende, indien sij haar niet waarschowden, als het Staatsche volk kwam, 't gansche dorp souden afbranden.

De oorlog in 1672 begonnen tegen zoovele en zulke machtige vijanden, liep wonder boven wonder, onder leiding van Prins Willem III van Oranje, nog goed voor ons land af. Doch lang bleef men in de Vechtstreek en elders de heugenis aan „de Fransche tirannie" behouden.

Loosdrecht.

W. VOOGSGEERD.

J. G. TH. G.

VÓÓR DE RESTAURATIE.

1887

Het oude opschrift aan het Hervormde Kerkje te Nederhorst.

Het bergkerkje te Nederhorst kan om verschillende redenen als een van de merkwaardigste monumenten van de gouw Niftarlake beschouwd worden.

Niet alleen omdat het gebouwd is op een heuvel, die eeuwen geleden als vluchtheuvel diende, wanneer de Zuiderzee de lage landen overstroomde, omdat er toenmaals nog geen dijken waren

aangelegd om het zeewater te keeren. Maar vooral omdat het een van de oudste monumenten is.

Volgens de „Noord-Hollandsche Oudheden door G. v. Arkel en A. W. Weissman”, bestaat het bergkerkje geheel uit tufsteen; „opmerking verdienen de boogfriezen en de lijstwerken aan den Zuidelijken gevel, die met hunne zigzaglijnen en rozetten het karakter der 12e eeuw vertoonen. Kerk en toren dagteekenen uit de 12de eeuw, het koor is in de 13de eeuw ter vervanging van het oorspronkelijke gemaakt; de Noorderzijbeuk van de kerk zal omstreeks 1500 aan de kerk toegevoegd zijn”.

Vóór de Hervorming was het kerkje toegewijd aan den H. Willebrord en in 1892 werd onder leiding van den architect Posthumus Meyjes een begin gemaakt met de algeheele restauratie.

Een blijkbaar onvoltooide Latijnsche inscriptie op het zandsteen deurkozijn ¹⁾ van den Noordelijken zijbeuk heeft eeuwenlang de aandacht getrokken en vele geleerden hebben reeds getracht om die inscriptie te verklaren en aan te vullen, maar tot dusverre zijn die pogingen, wat de aanvullingen betreft, vrijwel geheel of gedeeltelijk mislukt.

Mr. C. A. van Wachtendorf ²⁾ trachtte aan te toonen, dat Elburga de stichteresse of patronesse van het kerkje kon zijn of — waarschijnlijk nog — dat het stadje Elburg, in 1367 door een N. W. storm geteisterd, in de inscriptie werd bedoeld.

Dat Elburg bedoeld werd was ook de meening van Ds. A. Noordbergh ³⁾, die echter den tekst in verband bracht met den Rijksban door keizer Sigismund in 1419 over het stadje uitgesproken, waardoor alle relaties met de Keizerlijke landen werden afgebroken.

De toenmalige heer of vrouw van Nederhorst kon in bijzondere betrekking tot Elburg hebben gestaan en het opschrift was waarschijnlijk niet voltooid, omdat men er aanvankelijk iets wilde opzetten, wat men later, toen de Rijksban opgeheven was (1422), niet geraden vond.

Ook Bilderdijk heeft beproefd om de inscriptie te verklaren, maar gaf door zijne al te geleerde en gezochte toevoegingen

1) Zie de afbeelding op blz. 15.

2) In de „Proeven van Oudheid-, Taal- en Dichtkunde” (1775).

3) Ned. Archief v. Kerkel. Geschiedenis (1848, VIII).

geen bevredigende oplossing, waarvan hij zelf overtuigd schijnt geweest te zijn, want hij verklaarde, dat hij „explicatie en suppletie” gaarne voor beter gaf.

De zaak scheen hem nog al te interesseeren, want den 28en Januari 1815 schreef hij hierover een brief aan den boekhandelaar den Hengst. 't Schijnt, dat hij daarin nog niet genoeg „geëxpliceerd en gesuppleerd” had, want den volgenden dag schreef hij er nogmaals over. Maar 't mooiste is, dat hij waarschijnlijk niet den juisten tekst van de inscriptie gezien heeft of dezen in professorale verstrooidheid slordig heeft gelezen.

Wanneer men de inscriptie op het deurkozijn leest, kan men zich niet begrijpen, dat hij er van maakte:

„Qui petit haula, petit Elburgam fore trivalva
Et per eam nullus intret nisi stipe salva.”

dat vertaald zou luiden:

„Die naar 't hof wil, ga door (de kerk van) Elburga door de in drieën staande deur.

En niemand ga door deze, dan behoudens een aalmoes”.

De Amsterdamsche archivaris P. Scheltema kon zich met deze verklaring van den eersten regel niet vereenigen en wenschte hiervoor te lezen: „Dat hij, die deze kerk bezoekt, in zijne gebeden aan de Heilige Elburga gedenke.”

Overigens meende hij, dat de tweede regel wel zoo ongeveer bedoeld kan zijn geweest.

Maar ook deze laatste oplossing bevredigde niet, want zoo zei men, men behoeft voor eene heilige niet te bidden; zij bidt voor anderen. Met Elburga wordt de stichteresse der kerk bedoeld en daarom leze men: „Wie deze kerk binnentreedt, bidde voor de zaligheid van Elburga.”

Van Lennep en Ter Gouw ¹⁾ maken er zich met een grapje af:

„Toen de steenhouwer heengegaan was om te schaften, kwam er een geleerde monnik te Nederhorst den Berg aan, die terstond het nieuwe opschrift las; maar ook even spoedig de opmerking maakte, dat in den tweeden regel tegen de prozodie gezondigd

1) Boek der opschriften, bl. 356.

was, terwijl de lettergreep *lus*, waarmede de derde voet van 't vers begon, en die alzoo *lang* moest zijn, hier, om de daar achtervolgende vokaal, niet dan *kort* kon uitgesproken worden. En toen wilde de maker van 't gedicht uit baloorigheid, of de pastoor, die misschien zelf de maker was, de rest niet geplaatst hebben en liet den steenhouwer zeggen, dat hij niet terug behoefde te komen."

De heer A. Halberstadt te Leeuwarden gaf weer eene andere oplossing, doch heeft wat den tweeden regel betreft ook niet den juiste tekst gehad.

Hij betoogde, dat *petere* bij ons zeer verschillend vertaald kan worden en dat men, — aannemende dat op grond van vroeger gedane aanvullingen op het einde van den tweeden regel de letters STIP zichtbaar waren — een niet onaardig, vrij regelmatig distichon in de zeer gebruikelijke verbinding van hexameter en pentameter verkreeg.

Hij ontcijferde het opschrift aldus:

„Qui petit hanc aulam, petat Elburgam fore salvam
Et pet' am an ullus intret, ni stipendia det."

(Wie deze hal betreedt, bidde voor het heil van Elburga. En ik zou willen vragen of wel iemand kan binnengaan zonder aalmoezen te geven.)

Hij achtte den meervoudsvorm van stipendium noodig, 1e omdat voor het onderhoud der kerk en voor armen en weezen verschillende bussen aanwezig zullen geweest zijn en 2e metri causa.

Naar zijn oordeel vond de tweede regel een kernachtiger uitdrukking in het bekende opschrift van het Burgerweeshuis te Amsterdam: „Ai ga niet door dees poort, of help een luttel dragen".

Men ziet aan het begin van den tweeden regel, dat deze niet overeenstemt met hetgeen op het deurkozijn te lezen staat. Ook zijn de letters STIP er nooit op te zien geweest.

Dr. Vos ¹⁾ kwam tot de volgende vertaling:

„Die dit portaal bereikt begeere, dat Elburga gered moge worden, en door het kerkportaal trede niemand binnen."

De laatste „N" zou dan eene eenvoudige afsluiting van den zin moeten zijn.

1) Amstels kerkelijk leven van de eerste zestig jaren der vrijheid.

„De Navorscher” ¹⁾ geeft de volgende oplossing:

Het zouden twee hexameters zijn waarvan het laatste gedeelte ontbreekt en de „N” was misschien de eerste letter van het woord *nisi*. Het opschrift zou dan vertaald moeten luiden:

„Wie zich naar dit hof (waarschijnlijk deze kerk) begeeft, bidde voor de zaligheid van Elburga en niemand trede door die (deur?) binnen, tenzij . . .”

Volgens dien navorscher was Elburga een in dien en ook in lateren tijd niet ongewone vrouwennaam. Deze Elburga had dan waarschijnlijk de kerk gesticht of begiftigd.

In de „Wandelingen door Gooi- en Eemland” ²⁾ wordt hieraan toegevoegd, dat een Begijntje onder de goot van het Begijnhof te Amsterdam begraven wilde worden, uit verdriet over de Reformatie. In verband hiermede wordt dan opgemerkt, dat zekere Elburga wellicht op deze plek begraven wilde worden, misschien wel om te boeten voor deze of gene zonde. Daarom werd men verzocht voor hare redding te bidden en mocht niemand over haar graf de kerk binnengaan.

Ik geloof, dat ik hiermede wel zoo ongeveer de voornaamste oplossingen en aanvullingen heb opgesomd, maar ik moet eerlijk verklaren, dat geen enkele aanvulling mij geheel voldeed. Toen dan ook ons genootschap eenige jaren geleden Nederhorst bezocht, besprak ik de inscriptie met een onzer hoofdbestuurleden, die thans in het volgend artikel zijne meening over het raadselachtige opschrift ten beste geeft.

Ten slotte nog eenige opmerkingen.

De bovenste steen van het kozijn schijnt geheel voor den tweeden regel bestemd geweest te zijn, zoodat eene aanvulling, die het opengebleven gedeelte overschrijdt groote kans heeft onjuist te zijn.

De steenen zijn niet afkomstig van een grafzerk zooals sommigen meenen. De torus-versiering toont dit duidelijk aan.

De lettersoort komt overeen met die, welke in de 11e en begin 12e eeuw gebruikt werd. ³⁾ De afkorlingsteekens van den eersten regel zijn niet zichtbaar.

1) II blz. 40.

2) Door Prof. J. A. de Rijk e.a.

3) Het deurkozijn schijnt iets ouder te zijn dan het kerkje. 't Is niet onmogelijk, dat op dezelfde plaats eerst een kleine kapel heeft gestaan met dit deurkozijn als ingang.

De naam Elburga ¹⁾ heeft veel overeenkomst met dien van de H. Ethelburg (Abdis in Engeland in de 7e eeuw).

In vroegere eeuwen werden soms kapellen gesticht ter gedachtenis aan overleden personen, vooral die door misdaad of ongeluk om het leven waren gekomen. Niet altijd ter plaatse waar zij begraven waren en dikwijls eerst vele jaren later. B. v. de kapel door Willem van Henegouwen in 1324 te Muiderberg gesticht ²⁾ voor Floris V, die in de abdij van Rijsburg begraven werd. ³⁾

Met leedwezen en verontwaardiging zag ik onlangs, dat men, om een electrisch lampje aan te brengen, den bovensteen van het kozijn heeft doorboord en het woord INTRET zoo beschadigd en bepleisterd heeft, dat het bijna geheel onleesbaar is.

't Verwonderde mij, dat te Nederhorst zich niemand tegen dit vandalisme verzet heeft.

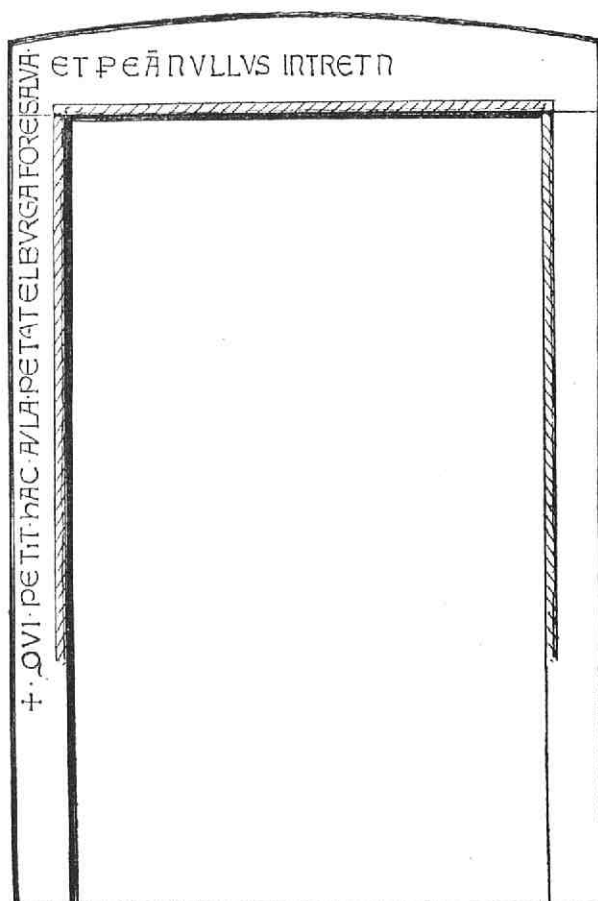
Baambrugge,
10 Juli 1921.

J. G. TH. GREVENSTUK.

1) Vgl. J. J. de Graaf, Nederl. doopnamen, op Elbrigie.

2) Wi Willaem &c. maken cont allen luden, want onse lieve neve die Grave Floris, daer Godt die siele of hebben moet, doot bleef tote Muderberghe in onsen lande van Amstelle wiens siele wi altoos soudn geerne doen gedencken ende hebben in ewelicken gedenckenisse voor sine sielen, onse ouder sielen ende der onsen in der eere Gods, onser Vrouwen ende alle Gods heyligen gesticht ende gemaect tote der selver stede van Muderberch eene capelrie, enz.

3) Zijn ingewanden werden begraven in de St. Laurenskerk te Alkmaar.

Op mijn verzoek schreef onze ijverige Hoofdredacteur vorenstaande historische inleiding ter oriëntatie van den lezer, waardoor ik in staat gesteld word aanstonds op de verklaring van de inscriptie in te gaan.

Het bestaande opschrift is goed gelezen door Dr. Vos, en ook juist weergegeven door G. van Arkel in „Noord-Hollandsche Oudheden, beschreven en afgebeeld door G. van Arkel en A. W. Weissman.” (Vierde Stuk, Amsterdam. Ten Brink en de Vries. 1900).

Als men na oplossing der afkortingen de inscriptie hardop leest, dan voelt men onmiddellijk, dat men met Latijnsche versmaat te doen heeft. Het eerste gedeelte blijkt een hexameter

(zesvoeter) te zijn, en de rest ontpopt zich al gauw als een stuk van een pentameter (vijfvoeter), zoodat het geheel een distichon zou geweest zijn als het voltooid was geworden.

De hexameter is aldus te lezen:

Qui petit hanc aulam petat Elburgam fore salvam.

De caesuur ligt tusschen *aulam* en *petat*. Verder is het slot van het laatste verslid blijkbaar een rijm op dat van het eerste: *aulam-salvam* (*u* en *v* beide als zachte *w* uit te spreken).

De tweede regel is als volgt te scandeeren:

Et per eam nullus intret (hierop volgt nog de letter *N*).

De caesuur valt na *nullus*. De lettergreep *null* is lang, zoodat *us* de beginlettergreep van den volgenden versvoet (dactylus) is en den klemtoon heeft. Toch is *us* kort en wordt ook niet lang door de opvolgende letter, die een klinker (*i*) is. Het blijkt dus dat we hier met een afgeknotten dactylus te doen hebben waarvan de eerste en eenige lettergreep vóór de caesuur in een pentameter staat; door de pausa wordt dan de korte lettergreep lang en heeft den klank.

Het tweede verslid van den pentameter begint dan met *intret*, waarvan de eerste lettergreep ook de eerste van een versvoet (hier spondaeus — twee lange) is en den klank heeft.

Op *intret* moet in den pentameter nog een versvoet, en wel een dactylus, volgen, en dan als slot van het vers de eerste lettergreep van een (weer afgeknotten) versvoet.

Hier begint de conjectuur.

Het vermoeden, dat de volgende *N* als *NON* moet worden aangevuld, ligt het eerst voor de hand. Dat is een lange lettergreep. Voor den dactylus moeten daar nog twee korte op volgen, en dan tot slot nog ééne lettergreep.

Vóór we verder kunnen gaan, moeten we weten wat het opschrift tot hiertoe beteekent. De vertaling is nogal niet moeilijk:

Wie deze halle wenscht (binnen te gaan), bidde dat Elburga behouden worde.

En door haar trede niemand in....

Of vrijer:

Wie deze kerk wil binnengaan bidde voor het behoud van Elburga.

En niemand trede haar binnen....

Men denkt daar al spoedig bij: die daar niet thuis hoort, een profane, eene ongeloofige. Zoo dacht *ik* althans. 't Gewone woord voor ongeloofige is *infidelis*, waarvoor men dan wegens de N *non fidelis* („niet geloovige”) zou moeten zetten. Maar dat kan niet daar de tweede lettergreep van *fidelis* lang is. Een ander woord voor „geloovig” is *credulus*, dat eigenlijk lichtgeloovig beteekent, maar dat ook in die van gewoon geloovig gebruikt wordt en in poëzie volkomen toelaatbaar is. Welnu het woord *credulus* voldoet hier aan alle eischen van de versmaat.

Ik lees dus den pentameter:

Et per eam nullus intret non credulus.

Waarvan de vertaling luidt:

En niemand trede door haar binnen, die niet geloovig is.

Maar nu kan hier „niet geloovig” ook zeer goed den zin hebben: die niet gelooft dat zijn gebed verhoord wordt, d.w.z. die geen vertrouwen heeft, in welke beteekenis het woord „gelooven” in het Evangelie zoo dikwijls voorkomt. En voor deze beteekenis leent zich het Latijnsche *credulus* nog beter. Ik voor mij houd dezen zin hier voor den waren:

1o. omdat er in dien tijd van eigenlijke ongeloofigen geen sprake was, 2o omdat er zoo een goed gedachtenverband bestaat tusschen dit en het voorafgaande vers.

De conjectuur *non credulus* is bij mij ook eenige jaren oud. Het leek mij echter slechts een zuivere mogelijkheid die niet onwaarschijnlijk was. Toen ik nu onlangs het afschrift van de inscriptie weer ter hand nam en op de rijmwoorden lette, die in het eerste vers voorkomen, ontdekte ik ook een gelijksoortig rijm in het tweede bij mijne conjectuur: *nullus—credulus*. Daardoor stijgt die conjectuur tot voldoende *zekerheid*.

En ten slotte nog iets dat misschien van zeer veel belang is.

In dergelijke inscripties werd soms de *tijd* vastgelegd, waarin zij werden gemaakt en die overeenkwam met den tijd der grondvesting of voltooiing van het betreffende gebouw. Wanneer de inscriptie werkelijk een chronicum is, dan moet dus de som der getallen, gevormd door de getalletters, die in de inscriptie, zooals zij er staat, met de conjectuur, voorkomen, ongeveer overeenkomen met den tijd waarin de kerk vermoedelijk gebouwd werd. Die letters zijn:

VIIICVLLLVVCVICDVLV

De laatste vijf komen in het woord *credulus* voor. De som bedraagt 1038. Aan geschied- en oudheidkundigen, uit te zoeken of en in hoever dit getal als jaartal met den bouw der kerk in verband staat ¹⁾. Klopt het ongeveer, dan wordt mijne conjectuur bijna wiskunstig zeker, en zijn we ook een mooi historisch gegeven rijker geworden.

Dr. D. A. W. H. SLOET.

1) Men vermoedt de 12de eeuw, doch de vorm der letters van de inscriptie komt werkelijk overeen met dien van de elfde, zooals de heer Grevenstuk boven aantoonde. Doch zie noot blz. 13.

Het geologisch ontstaan van Niftarlake.

Dr. Alberta J. Portengen.

In de geschiedenis der aarde onderscheidt men eenige tijdperken, waarvan het jongste, 't kainozoïsche, verdeeld wordt in tertiair en kwartair; dit kwartair verdeelt men dan weer onder in het diluvium en in het alluvium, de periode waarin wij thans leven. Nu veronderstellen de geologen, dat er in het tertiair een ondiepe zee was op de plaats, waar thans Nederland ligt. Slechts enkele streken in 't Oosten en Zuiden van ons land behoorden toen reeds tot het vasteland. Op dit tertiair volgde een periode, waarin een sterke afkoeling van 't klimaat plaats greep, 't z.g. diluvium of de ijstijd, en waarin een groot deel van Europa met gletsjers was bedekt. De rivieren waren toen zeer waterrijk, hadden een snelleren loop, en konden daardoor ook veel meer vaste stoffen verplaatsen. Terwijl de gletsjers hier ook veel steenen aanvoerden (men denke b.v. maar aan de Amersfoortsche kei, de steenen bij de Vuursche en de hunnebedden), brachten de rivieren zooveel steenen, grint, klei, enz. mee, dat ze hier een reusachtige delta opbouwden, die zich tot achter de Doggersbank uitstreekte. Dit duurde natuurlijk duizenden jaren, terwijl ondertusschen de temperatuur eenige malen steeg en weer daalde. Eindelijk was deze stijging van blijvenden aard en de gletsjers verdwenen. Dit was 't einde van het diluvium.

Zooals algemeen bekend is, is onze aardkorst niet in rust, maar hebben er afwisselend opheffingen en neerdalingen van den bodem plaats. Bij den aanvang van het alluvium nu, begon de bodem van Nederland en omgeving een weinig te dalen, zoodat het Westen weer met zee bedekt werd tot aan de hoogtelijn van 1 M + N.A.P., dus ongeveer de lijn Nieuweschans, Groningen, Bergum, Meppel, Zwolle, Elburg, Utrecht, Vreeswijk, Gorinchem, Heusden, Oosterhout, Bergen op Zoom. Slechts hier en daar staken er nog eenige eilandjes boven de zee uit, o.a. Texel,

Urk, het Gaasterland en het Gooi. Ook bleven de rivieren nog steeds vaste stoffen aanvoeren en hoopte de zee hier en daar zand op. Zoo vormde er zich een rij zandbanken van Frankrijk via Texel tot aan kaap Skagen in Denemarken toe. Deze zandbanken groeiden langzamerhand aaneen en er vormde zich een met duinen bedekte schoorwal waarbinnen zich een haf uitstrekte, juist zooals we dat in kleiner afmeting nog zien aan de Duitsche Oostzeekust. Het water daarin was natuurlijk oorspronkelijk zout, maar door het water der binnenstroomende rivieren werd het langzamerhand zoet. De bodem van het haf bestond uit zand, dat gedeeltelijk bedekt was met klei.

In 't haf ontstond nu een weelderige moerasflora; in den herfst stierven de planten af, ze zakten op den bodem, het water sloot ze van de lucht af en belette hun verrotting. Zoo vormde zich het laagveen. Natuurlijk werd het haf steeds ondieper, totdat 't tenslotte op vele plaatsen zelfs dichtgroeide en er zich land vormde, dat in den zomer zeer geschikt was voor weiden. Ertusschen bleven eenige meren bestaan, waarvan het Flevo- en het Wieringermeer de grootste waren.

De rivieren hielden nog met moeite vaargeulen open; ze stroomden over of door dit land en bedekten de veenlaag langs hun oevers met rivierklei, wat we o.a. bij de Vecht nog duidelijk kunnen opmerken. Op de hoogere deelen van Nederland woonden al menschen. Het leek wel, of 't land zich nu rustig verder kon ontwikkelen, maar zoover was het nog niet: de zee zou een krachtige poging doen om haar gebied te heroveren. Ze viel n.l. de schoorwal steeds krachtiger aan, totdat deze op sommige plaatsen bezweek. Nu werd het laagveen gedeeltelijk door de zee vernield, gedeeltelijk ook slechts overstroomd en met zeeklei bedekt. Zoo breidden Zuiderzee en IJ zich b.v. sterk uit, waardoor de Vecht veel korter werd. De bewoners van Nederland waren nu al zoo ver, dat ze kunstmatige vluchtheuvels bouwden, dijken aanlegden en de duinen versterkten om 't lage land voor verdere vernieling te beschermen. Ook langs de rivieren, o.a. langs de Vecht, werden dijken gelegd. De Vecht was toen een zijtak van den Rijn, die er zich bij Vechten van afscheidde; zij liep dan ten O. en ten N. van Utrecht om langs het klooster Oudwijk, waar haar oude loop nog gedeeltelijk als „Oude Vecht” is weer te vinden en dan met een bocht

langs het Karthuizer klooster ten W. van de tegenwoordige Vecht, om iets lager den nog bestaanden loop te volgen.

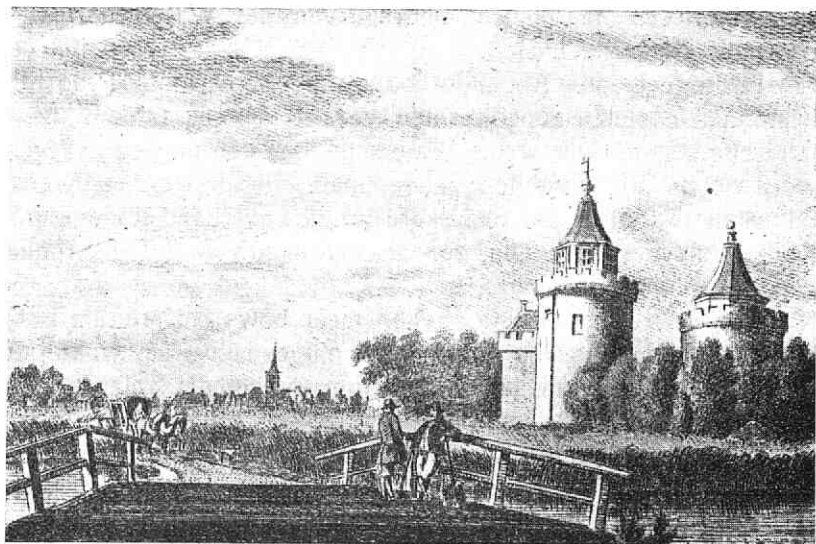
Omstreeks 1630 werd toen nog de Nieuwe Vecht of Reevaart langs Nederhorst den Berg gegraven. Natuurlijk was de Vecht oorspronkelijk een open rivier, maar langzamerhand is zij afgesloten; het eerst gebeurde dit bij Utrecht, in de dertiende eeuw bij Otterspoor ten Z. van Breukelen door een dam met sluizen voor de afwatering, vervolgens in de vijftiende eeuw bij Hinderdam en tenslotte in 1673 bij Muiden. Dit laatste werd door Holland gedaan, terwijl Utrecht in handen van Lodewijk XIV was en er zich dus niet mee kon bemoeien. Tegenwoordig is de Vecht aan beide einden gesloten, te Utrecht door de Weerdsluis, te Muiden door de Muiderzeesluis; zij dient om overtollig polderwater op te nemen en het zoolang te bergen, tot het op het buitenwater is geloosd. Zij is nu dus een boezem en al 't land eromheen is polderland. In de zeventiende eeuw is men n.l. begonnen met het droogleggen der meren, die soms door stormvloedden nog vergroot werden en een voortdurende bedreiging vormden; dit gebeurde met behulp van windmolens. Zoo zou men zeggen, dat de mensch er voortdurend naar gestreefd moet hebben om zooveel mogelijk land op 't water te veroveren. Doch wat zien we in enkele deelen van ons land, speciaal ook in Niftarlake? Daar heeft de mensch er juist nieuwe plassen bijgemaakt. Dat kwam doordat hij het laagveen ging uitgraven of uitbaggeren om korte turf te krijgen. Dat is natuurlijk elders ook wel gebeurd en gebeurt ook tegenwoordig nog, maar nu maakt men zoo'n plas onmiddellijk weer droog. Vroeger deed men dat niet altijd en vooral niet, wanneer de ondergrond niet bijzonder vruchtbaar was. Daar de bodem van de Loosdrechtsche plassen, de Naardermeer, enz. uit zand bestaat, deed men hier deze moeite niet. En tegenwoordig? Van tijd tot tijd wordt er een commissie benoemd, die een onderzoek naar de voordeelen van 't droogmaken dezer plassen moet instellen, maar tot nog toe waren de bezwaren nog altijd overwegend. O.a. zijn er strategische overwegingen tegen, maar er is nog een belangrijker kwestie: deze plassen liggen vlak tegen den hoogen Gooirand, waaruit ondergronds nog steeds bodemwater komt. Bij de mislukte drooglegging van de Naardermeer heeft men gezien, wat het gevolg hiervan was: als de Veenplas is drooggemalen, loopt hij langzamerhand weer onder door 't kwelwater, dat uit 't Gooi komt, tenzij men voortdurend met groote kosten extra stoom-

gemalen laat werken en dit heeft men tot nu toe niet de moeite waard gevonden. Zoo begrijpen we dus, hoe het komt, dat de bewoners van dit land „waar 't kind zijn moer verbrandt” nog steeds zoo midden in het water wonen.

vgl. Dr. A. A. BEEKMAN — Nederland als Polderland. W. J. Thieme & Cie. — Zutphen.

E. HEIMANS EN R. SCHUILING — Nederlandsche landschappen. IV. P. Noordhoff — Groningen 1912.

K. ZEEMAN — Moderne Geographie van Nederland. W. Versluys — Amsterdam 1917.

De Slotsbrug bij Abcoude en de voormalige Waterschappen op de Binnenlandsche lasten.

De Slotsbrug, is gelegen in den Horn, een binnenweg van Abcoude naar Baambrugge.

De naam is ontleend aan het Slot Abcoude, dat eertijds in de onmiddellijke nabijheid stond en waarvan de ruïnes 60 jaar geleden zijn opgeruimd.

Over het onderhoud van de brug is reeds meer dan 100 jaren strijd gevoerd tusschen het gemeentebestuur en de verschillende Waterschappen. Het gevolg hiervan was, dat de brug dikwijls in zeer vervallen toestand verkeerde.

De polder van Vinkeveen, die uitwaterde in de Slotswetering, schijnt tot 1818 de brug te hebben onderhouden. Er was toen echter eene groote reparatie noodig en omdat de uitwatering door de kleine Winkelpolder niet meer werd toegestaan, meende het Polderbestuur van Vinkeveen dat de kleine Winkelpolder voortaan voor het onderhoud moest zorgen.

Daarna heeft men getracht in het slechte onderhoud te voor-

zien door eene jaarlijksche bijdrage van het Waterschap van de Binnenlandsche Lasten.

In de gemeenten Abcoude-Baambrugge en Abcoude-Proostdij bestonden namelijk zoogenaamde Waterschappen van de Binnenlandsche lasten, door welke Waterschappen een omslag geheven werd van de ongebouwde eigendommen. Hieruit werden diverse onkosten bestreden, die tot zekere hoogte in verband stonden met het gebruik der landerijen, zoo als bijdragen voor het onderhoud van bruggen, wegen, enz.

Toen deze moerassige streken meer bewoond werden ontstonden er polders, die door dijken omgeven waren, waardoor de inwonenden hunne landerijen tegen overvloedig water konden beschermen.

Over deze dijken had het verkeer plaats en zoo ontstonden wegen waarvan het onderhoud, dat toen nog zeer gering was, ten laste van de eigenaars der heerlijkheden of van de aangelanden kwam, die dan ook de meest belanghebbenden waren.

Later werd het verkeer grooter en dientengevolge liet het onderhoud wel eens te wenschen over, omdat de aangelanden niet meer de hoofdzakelijke gebruikers der wegen waren en dus niet meer al de onderhoudslasten wilden dragen.

Toen zijn vermoedelijk de Waterschappen voor de Binnenl. lasten ontstaan, die zodoende deze tekorten in het onderhoud wat aanvulden en de lasten meer gelijkmatig over alle landeigenaren en gebruikers verdeelden.

Reeds vroeg was er overheidstoezicht op deze publiek rechtelijke lichamen.

In het Placaatboek van Utrecht vindt men eene Generale ordonnantie van 28 Januari 1686 van de Staten 's Lands van Utrecht, rakende het invorderen en executeeren van alle reële ongelden, met aankleve van dien.

In art. 100 worden behandeld de Erfdijkslasten, Vechtgeld, Slaperdijksgeld, Crommerijns geld, Molengeld, Zeedijks geld en Personeele en Binnenlandsche lasten.

Ook is bij Kon. besluit van 2 November 1826 no. 162 vastgesteld het Reglement van administratie der Polders, Kroosheemraadschappen, Molens, Erfdijk-, Kerspel- en alle andere Binnenlandsche besturen welker kosten reëel gedragen worden.

Behalve algemeene reglementen hadden de Waterschappen van de Binnenlandsche lasten ook een bijzonder reglement.

Het laatst vastgestelde reglement van het Waterschap op de Binnenlandsche lasten van Abcoude-Baambrugge dateert van 20 Juli 1859.

In art. 15 van dat bijzonder reglement was o.a. bepaald, dat een jaarlijksche bijdrage werd verleend in het onderhoud van de Slotsbrug.

Omstreeks 1865 oordeelden Gedeputeerde Staten dat deze Waterschappen zooals zij het noemden „in strijd waren met de tegenwoordige orde van zaken en het onderhoud van wegen, enz. eene aangelegenheid was waarin de Burgerlijke gemeente moest voorzien”.

Bij Prov. blad no. 56 van 1866 zijn toen de Binnenlandsche lasten opgeheven.

Het gemeentebestuur van Abcoude-Baambrugge heeft toen met de verschillende Waterschappen overeenkomsten aangegaan waarbij de Waterschappen zich verbonden om jaarlijks 15 cent per bunder aan het Gemeentebestuur te betalen, waar tegen over het gemeentebestuur zich verbond om het onderhoud op zich te nemen van al die werken, die vroeger door het Waterschap van de Binnenlandsche lasten werden onderhouden.

In die overeenkomsten werden enkele onderhouds-objecten met name genoemd. Zoo staat in de overeenkomsten met den eigenaar van de Slotspolder, Willem van den Bosch d.d. 15 November 1867 en met de eigenaresse van de landen der zoogenaamde 80 Morgen of het Waterschap de Winkel d.d. 29 September 1868 met de gemeente Abcoude-Baambrugge aangegaan ten overstaan van Notaris Sandrinus van Kempen te Abcoude: dat de gemeente Abcoude-Baambrugge voortaan *speciaal* op zich zal nemen het onderhoud der Slotsbrug.

Hoewel uit het Reglement over de Binnenlandsche lasten blijkt, dat slechts een bijdrage in het onderhoud der Slotsbrug werd gegeven, heeft de gemeenteraad zich toch verbonden het *geheele* onderhoud op zich te nemen en heeft daardoor de instandhouding van de brug in de toekomst verzekerd, om te voorkomen, dat tengevolge van de onzekere onderhoudsplicht het verkeer werd belemmerd.

De brug bleef echter in onderhoud bij de Waardasackerpolder, die daarvoor later een subsidie van de Gemeente Abcoude-Baambrugge ontving. Kort geleden is echter de desbetreffende overeenkomst opgezegd en heeft de gemeente de brug laten repareren.

Verder kan nog het navolgende worden medegedeeld:

1° Bij eene Resolutie van 4 November 1774 hebben Gedeputeerde Staten verlof verleend, de brug bij het slot te Abcoude te veranderen in een ophaalbrug.

Zulks geschiedde op een verzoek van Schout en Schepenen, Poldermeesteren en Ingelanden zoo van Vinkeveen, als Proostdij, Aesdom in 't Veen, St. Pietersgerecht.

't Eigenaardige is dat Abcoude—Baambrugge niet genoemd werd. Vermoedelijk, omdat men toen die gemeente niet tot onderhoud verplicht achtte.

2° In het jaar 1848 richtte de Heer Cornelis Dros, zeepzieder te Leiden, grondeigenaar in den polder de 80 Morgen of kleine Winkelpolder, tot den gemeenteraad van Abcoude—Baambrugge een verzoek om de zoogenaamde Slotsbrug te mogen verwijden en te veranderen in een losse brug, zoodat men er met een schuit van zes voet door kon varen.

Uit de gevoerde correspondentie blijkt, dat het de bedoeling van den Heer Dros was om de ruïne van het Abcouder Slot te koopen en deze, door verbouwing van een gedeelte, in te richten tot zomerverblijf. Het overige gedeelte zou worden gesloopt.

Hij wilde, zijne bezittingen dan van uit Leiden per zeilboot kunnen bereiken.

Het toenmalige gemeentebestuur wilde met een losse brug geen genoegen nemen, omdat deze geen voldoende zekerheid gaf voor een veilig verkeer, vooral omdat de brug gelegen was in een voor het algemeen verkeer bestemden weg.

Om echter aan het verlangen van den adressant tegemoet te komen, werd bij raadsbesluit van 18 Februari 1848 vergunning verleend de brug te verwijden en te veranderen in een ophaalbrug, ten genoee van het gemeentebestuur.

Aan deze vergunning werd de voorwaarde verbonden, dat de Heer Dros de Slotsbrug te allen tijde moest onderhouden, en zijne bezittingen in den Kleinen Winkelpolder moest bezwaren met dat onderhoud.

Dit besluit geeft blijk van de goede zorgen der vroede vaders, vooral waar het verkeersaangelegenheden betrof en van een zuinig finantieel beheer, gedachtig als zij waren aan de spreuk: „Gouverner c'est prévoir”.

Ook blijkt hieruit, dat het onderhoud der brug nog veel

te wenschen overliet en er nog geen bepaalde onderhoudsplichtige was aan te wijzen.

Jammer, dat de Heer Dros van deze vergunning geen gebruik heeft gemaakt, vermoedelijk omdat hij afzag van zijn voornemen om het Abcouder Slot te koopen.

Ware de ophaalbrug tot stand gekomen, dan had het gemeentebestuur voortaan de macht gehad om in het onderhoud steeds voldoende te voorzien, buiten bezwaar van de gemeentekas; immers de erfdienstbaarheid van het onderhoud was gevestigd op eenige hectaren land.

Abcoude, Mei 1921.

W. W. E. ROSENKÖTTER.

De Hervormde Kerk te Breukelen.

Boven den vroegeren ingang van de kerk, onder den toren, staat in steen gebeiteld, dat degenen die dezen tempel binnentreden, dit moeten doen met een godvruchten zin en zich niet mogen vergapen aan steen of hout.

't Is dus eigenlijk verboden wat wij nu gaan doen, doch ditmaal zullen wij het gebod maar eens overtreden en alles nauwkeurig in oogenschouw nemen.

De kerk was vroeger toegewijd aan Johannes den Dooper.

In de Roomsche tijden was het gewoonte, dat de proost van Oud-Munster den pastoor tot zijn dienstwerk inleidde. Tot deze kerk behoorden 22 morgen lands, gevende jaarlijks 65 gulden.

In de kerk stond een altaar aan de maagd Maria toegewijd, waartoe behoorden aan renten, erf- en landpachten 42 gulden en 16 stuivers; een altaar ter eere van Sint-Anna was begiftigd met 6 morgen lands, opbrengende 14 gulden; ten slotte was er een altaar van Sint-Pieter, dat door de Burgemeesters van Utrecht

en den Heer van Nijenrode begeven werd en waartoe behoorden 25 morgen lands. De renteopbrengst hiervan is onbekend.

De toren is 195 voet hoog. Vroeger hingen daarin twee klokken, een groote en een kleine. De groote klok was een gewichtige, welke alleen geluid werd bij plechtige gelegenheden: bij geboorte, verjaring of dood van een vorstelijk persoon en op den jaardag van een der leden van het huis Nijenrode. Ruim 100 jaar geleden viel deze klok naar beneden, dwars door de beide zolderingen van den toren heen en sloeg met de punt eenige voeten diep in den grond. Zij was zeer zwaar, had een hoogte van 1.50 Meter en was versierd met de beeltenissen der twaalf Apostelen. Door den val was zij gescheurd en werd voor haar werk afgekeurd. Op de Nieuwstraat alhier werd zij publiek geveild en verkocht aan eenige Israëlieten uit Amsterdam.

De kleine klok, die nu alleen geluid wordt, dateert van 1463. Dank zij de groote moeite van den secretaris van ons Genootschap, den heer Grevenstuk, weten wij, dat er een zesregelig versje op staat in gothische letters. 't Gaat over Gijsbert van Nyenrode, die gehuwd was met Eleonora van Borssele van Zuilen. ¹⁾

De oude toren, welke hoe langer hoe meer naar 't Westen begon over te hellen, stortte in 1702 tijdens een Zuidwesterstorm naar beneden. In 1705 begon men met den herbouw. De raden van kerk en gemeente hadden eerst besloten niet tot restauratie over te gaan wegens de groote kosten, maar het advies van de Vrouwe van Nijenrode, Anna Pergens, patrones der kerk, legde ten slotte gewicht in de schaal. Zij schoot geld, tegen niet te weinig rente, terwijl het ontbrekende werd aangevuld uit de opbrengst van een loterij met premiën, waaraan de Staten van Utrecht hunne goedkeuring hechtten. Vrouw Pergens legde den eersten steen en de dichter Rotgans maakte het bijschrift, 't welk ik zooeven aanhaalde en dat men kan lezen buiten aan den toren in steen gehouwen:

Vrouw Pergens ijver tot Gods kerk
 Lei hier den eersten steen aan 't werk.
 Gij, die dit nieuw gebouw aanschouwt,
 Vergaap u niet aan steen of hout:
 Maar treë met een godvruchten zin,

1) Vgl. de opschriften van alle torenklokken in de Vechtstreek. Jaarboekje Niftarlake 1916.

Vernieuwt van geest, deez' tempel in ;

Leg daar uw oude zonden af.

Zoo vindt gij 't leven bij uw graf.

De tijd, die alles sloopt, die velde d' ouden toren,

Dees nieuwe is wederom, als uit zijn puin herboren. 1705.

Toen men in 1705 bezig was de fundamenteën te leggen voor den nieuwen toren, deden de werklieden een bijzonder zeldzame en merkwaardige ontdekking. Men vond een eigenaardig soort van grafsteden, waarvan de heer J. W. Verburgt, de volgende beschrijving ¹⁾ gaf: „Zij lagen 5 of 6 voet diep onder den grond, met het voeteinde naar het Oosten gekeerd en waren 8, 10, ja sommige 12 voeten lang. Deze grafplaatsen of tombes waren saamgesteld uit los naast elkander geplaatste tuf- of duifsteen, van ongeveer twee voet lengte en één voet breedte. Het deksel was aan beide zijden afhellend; er was geen bodem in van steen, en de beenderen, welke er in lagen, waren van zeer groote menschen. Steenen doodkisten kunnen wij ze niet noemen, omdat ze geen bodem hadden; de naam *stolpen* is hier beter op z'n plaats. Deze graven zijn overblijfselen van het eerste Christendom hier te lande. Zij doen ons kennen een wijze van ter-aarde-bestelling, welke uit een zeer verwijderd tijdperk moet dagteekenen; een manier, welke den overgang vormt tusschen hetgeen de vroegere heidensche bewoners dezer landen, bij de behandeling hunner lijken, pleegden in acht te nemen en de Christelijke begrafenis. Deze stolpen herinneren ons aan het tijdperk, waarin het verbranden der lijken en het bewaren der asch in een urn — de heidensche gewoonte — tot het verleden behoorde, het tijdperk, hetwelk wat het begraven betreft, den overgang vormt naar onze Christelijke gewoonte, het leggen der lijken in een doodkist. Bij zulk een begrafenis werd het lijk op de bloote aarde neergelegd en daarna de stulp daarover opgericht. Het lichaam werd dus op de eenvoudigste wijze weergegeven aan de aarde, waaruit het genomen is. De stulp diende slechts om het voor uitwendige beleediging te vrijwaren”.

Zulke stolpen zijn tamelijk zeldzaam. Zij werden ook gevonden bij de oude Abdij van Siegburg nabij Bonn; te Jutphaas in 1818 bij het afbreken der oude kerk, onder de fundamenteën van het koor; in 1837 bij het afbreken der St. Paulus-Abdij te Utrecht

1) In den 1sten jaargang van „de Kerkbode voor de Vechtstreek”.

en iets vroeger bij het afbreken der oude kerk te Werkhoven; in 1847 bij de beroemde aloude Benediktijner Abdij van Oostbroek bij de Bildt en in 1842 op het kerkhof te Zeist. De aanwezigheid dezer stolpen, die altijd bij een abdij of kerk waren gelegen, geeft ons eenig licht aangaande het ontstaan van het eerste bedehuis op deze plaats n.l. de 12e eeuw.

Over den toren nog alleen dit, dat deze naar 't Westen overhelt. Het schietlood, eenige maanden geleden neergelaten, geeft aan, dat hij reeds 90 c.M. overhelt.

Als wij de kerk binnenkomen zullen wij niet met den dichter ten Kate zeggen: „Het kerkje is oud. *het kan niet armer*”, want het interieur is deftig, kalm en voornaam.

Beschouwen wij eerst het koor, dat evenals het kruis misschien acht honderd jaar oud is.

Al dadelijk trekt eene groote graftombe onze aandacht. Zij bergt het stoffelijk overschot van den Heer van Nijenrode, Johan Ortt en van zijne vrouw Anna Pergens. In een kroniek staat: „Deze kelder is dienende voor Zijn hoog Edele Familie om bij aflijvigheid daarin bijgezet te worden, ten einde van daar ten jongsten dage heerlijk te mogen verrijzen”. Aan den eenen kant staat in marmer uitgehouwen het wapen van Johan Ortt: een leeuw met een pijl in den rechterklauw; aan den anderen kant dat van Anna Pergens: een lelie. Beide wapens worden vastgehouden door twee griffioen. De opschriften zijn geschreven in het Latijn. Aan de voorzijde staat: „Voor haar zeer getrouwen echtgenoot, ter herinnering van zijn liefde voor haar en ter herinnering van de sterfelijkheid, heeft Anna Pergens dit gedenkteeken laten plaatsen”. Aan de achterzijde leest men: „Hier liggen begraven de sterfelijke overblijfselen van den Hooggeboren Heer Johannes Ortt, Heer van Nijenrode, Breukelen enz., uitblinkend door vroomheid, deugd en geleerdheid; hij leefde 59 jaren; als ge acht geeft op den tijd, is het lang; naar de wenschen der goeden is het kort; naar de noodzakelijkheid van het sterven heeft hij lang genoeg geleefd; die, zich gevende aan God, aan zijn vrienden en aan het naspeuren der waarheid, zijn leven zeer onbezorgd doorbracht”. 1)

Een der twee zerken, welke dit graf dekken, is voor de gelegenheid gemaakt; er staat op: „in 't jaar ons Heeren 1701

1) Deze vertaling is van den heer J. W. Verburgt.

den 13 Sept. stierf Johan Ortt, Heer van Nijenrode". De andere zerk is ouder en hoort op dit graf niet thuis, maar lag eertijds in de kapel van Nijenrode, een bijgebouw dezer kerk, dat verdwenen is en waarvan ik niets naders kan meededeelen. Het randschrift luidt: „in het jaar ons heren 1495 op ten 15 dag in julius sterf Juffer Lisbet van Zulen sijne huysvrouw." Dat woord Lisbet is niet meer te lezen. Dank zij de nasporingen van den heer Verburgt weten wij, dat hier Lisbet moet staan, daar Jan van Nijenrode, die van 1477—1495 Heer van Nijenrode was, gehuwd was met Elisabeth van Zuylen van de Haer.

De wapens op deze steenen zijn alle uitgehouwen, de vernieling is duidelijk te zien; werk van de Franschen, die op het einde der 18e eeuw ons Vrijheid, Gelijkheid en Broederschap kwamen brengen. Aan den muur hangen twee borden, welke de data aangeven van het overlijden van Johan Ortt en Anna Pergens. De wapens komen overeen met die op het marmer van de graftombe. Daarnaast hangen twee wapenborden, welke zijn van Mr. Johan Ortt, (neef en erfgenaam van den zooeven genoemden) en van Vrouwe Constantia Hop, zijn echtgenoot. Dezen hadden een zoon, ook geheeten Mr. Johan Ortt, van wien het vijfde bord spreekt. Het zesde is van diens vrouw Adriana Huydecoper. Zij stierf jong 36 jaar en 2 maanden. De vogel op het bord van Constantia Hop is een hop. De wapens van douairières op deze borden zijn kenbaar aan het koord, dat er zich rondslingert. Zij toonen ook het wapen van den man. De symbolen onder en boven de borden spreken voor zich zelf:

1. omgekeerde fakkels: wilde men oudtijds het vuur van een fakkel dooven, dan streek men den fakkel over den grond — het leven, dat wordt uitgebluscht;
2. een zandlooper — beeld van den tijd;
3. vleugels aan den zandlooper. Let er op, dat die vleugels verschillend zijn; een van een arend, een vogel, die over dag vliegt; een van een vleermuis, die 's nachts rondfladdert: de tijd gaat dag en nacht voort;
4. doodshoofden met zeisen: het leven wordt afgemaaid.

Het zevende bord is van Buyck. Daar staat op: Den Wel-edele gebooren Heer Raymond Buyck oudt 88 jaar en 8 maanden, overleden den 11 December 1742. Dit opschrift klopt met wat staat geschreven op een grafsteen, welke ook in 't koor ligt.

Alleen staan daarop nog vermeld de overlijdensdata van twee Jonkvrouwen Buyck. Van deze familie kan ik niets mededeelen.

Dit achtste bord zonder beeldhouwwerk is hier waarschijnlijk niet op zijn plaats; met nog eenige andere werd het gevonden in een grafkapel aan de Noordzijde der kerk, bijna vergaan; ze stonden daar op den grond, terwijl de regen door de gebroken vensters in de kapel jarenlang vrij spel had. In 1914 liet de kerkvoogdij deze borden restaureeren en ophangen. In deze kapel, voor den ingang waarvan een groote bank stond, welke slechts met veel moeite verzet kon worden, hebben in den tijd der Bataafsche Republiek al deze borden een schuilplaats gevonden daar in den naam van Vrijheid, Gelijkheid en Broederschap geëischt werd, dat zij zouden worden afgenomen en vernietigd. Ze zijn toen verstoppt en prijken nu in dit koor in hun nieuw kleed.

De grafkelder van Daniël Verhaick, in 1734 overleden, prijkt met een fraai ornament van koper, gemengd met eenig goud.

In het koor staat in den muur gemetseld een zerk met deze woorden: „Hier lijd begraven het lijk van Hendrik van Schagen in 1788 gestorven in den ouderdom van 96 jaar.” Boven deze woorden een uitgesleten wapen, bewijs dat deze steen vroeger in de kerk heeft gelegen. Vóór de inmetseling in den muur lag hij in den toren, weggezaakt in het zand.

Op een anderen steen staat: „De dood des oprechten is de weg ten leven.”

De steenen liggen hier niet op hun oorspronkelijke plaats. Men heeft bij herstellingen aan den vloer soort bij soort gelegd, ja uit het koor zelfs den mooisten grafsteen verlegd naar een kapel aan de Zuidzijde. Ik spreek van kapel, misschien is daar wel de oude consistoriekamer geweest.

Tusschen Nyenrodes grafkelder en den preekstoel ligt een grafsteen, waarop de zonderlinge woorden staan: „Alleen, in, rust. Gustavus Adolphus Pechlin”; een koperen cirkel met tot middelpunt een koperen ster versiert de zerk. Pechlin was „in zijn leven een man, die door zijn wonderlijke, nooit gehoorde fantasiën en snakerijen zich alom zeer berucht had weten te maken.”

Ook liggen hier nog twee grafsteenen met de namen van

Beukelsche predikanten: Leonard Beels in 1756 overleden en Petrus Caar gestorven in 1739. ¹⁾

't Is ondoenlijk alle grafsteen en uit de kerk te bespreken; de oudste is van Willem Cornelis Jasperse gestorven in 1635, de jongste van Vrouwe J. M. Wils geb. Theret, obiit 22 Juli 1817.

Op den steen van Hs. Mulder staan gebeiteld de attributen van een loodgieter.

't Schoonste is ongetwijfeld het in prachtig marmer bewerkte monument, opgericht ter eere van Willem Tersmitten, obiit in 1766 en zijne vrouw Jacoba Louisa Pelgrom, obiit 1751. ²⁾

Onder de aangebrachte symbolen ziet men ook een slang, welke in den staart bijt, het beeld der eeuwigheid, de ringvorm. De lessenaar van den preekstoel en het graf van Gunterstein hebben ook dit symbool.

Voor dezen lessenaar vraag ik Uw aandacht, alsmede voor dien van den voorlezer en voor de koperen bogen naast het voorlezersgestoelte, in 1657 gemaakt door E. E. Verhulst, 't staat er in gegraveerd. Verhulst is ook de maker van het beroemde koperen hek voor het graf van De Ruyter in de Nieuwe Kerk te Amsterdam. De bewerking van dit koper heeft er overeenkomst mee.

De achtkanten voet van den soberen preekstoel staat op een zeskanten steen, welke stand erg onaangenaam aandoet.

Het orgel, een geschenk van den voornamen Amsterdamschen koopman Claude Noortwijck, werd in 1787 gebouwd door den Utrechtschen orgelmaker Batz. 't Werd later wat vergroot en heeft nu 1214 pijpen. Dr. Schimtzet wijdde het orgel in den 28 Mei 1787 met een preek over 2 Kron. 5: 13. Deze preek berust in het archief en is merkwaardig wegens de zonderlinge breedsprakigheid. De heer Johan Ortt, Heer van Nijenrode en Breukelen, kapitein ter zee, commandeerende 's lands fregat van oorlog, de „Jason”, had toestemming gegeven het orgel in de kerk te plaatsen.

- 1) De eerste predikant, Erasmus Backer, kwam hier in 1585, beroepen van Gouda of van de Jacobikerk te Utrecht. Met den tegenwoordigen predikant mede, stonden in Breukelen 19 predikanten. Dr. Martijn was er het kortste: 11 maanden, Ds. Blaesius het langst: 43 jaar. Ds. Hatzfeld werd in 1643 benoemd tot veldprediker.
- 2) Onlangs liet ik de kerk zien aan iemand, die alles wist en voor wien schijnbaar geen raadselen meer bestonden. Aan 't einde van den rondgang zeide hij tot mij: „Ik lees zoo dikwijls den naam van mijn heer „obiit”; zeker een rijk heer die veel aan deze kerk geschenken heeft?”

Oorspronkelijk was het orgel gebouwd met één klavier en pedaal, doch later is door kerkvoogden een tweede klavier aangebracht, waarop Roerfluit, Viola di Gamba en Holfluit spreken in lieflijke tonen. Het instrument heeft al de kenmerken van een oud orgel: gehalveerde registers en scherpe stemmen; toch verkeert het in uitnemenden toestand en behoeft voor een nieuw niet onder te doen.

De eerste organist was een blinde, Veenman. Door belangrijke giften werd hij in staat gesteld zijne studiën in Amsterdam te voltooien bij een beroemd Luthersch organist Münchenhausen, die tot 1790 eerst zelf in Breukelen het gemeentelijk gezang begeleid had.

Bij den vroegeren ingang van de grafkapel van Gunterstein, achter in de kerk, is nog te zien het mooi gesmeed ijzeren hek met eenige wapenborden. De grafkapel wordt nog gebruikt en is 4 Maart 1913 voor 't laatst geopend geweest, om er in neer te leggen het stoffelijk overschot van den heer H. D. Willink van Collen, in leven president-kerkvoogd.

De ingang van de grafkapel is nu aan de buitenzijde gemaakt.

Achter het prachtige hek is een muur gemetseld, aangezien er sinds 1830 in een kerk niet meer mag worden begraven.

De grafkapel werd gesticht in het jaar 1718 door Mr. Ferdinand van Collen. Het graf zijner ouders en voorouders in de kerk te Velsen was geheel gevuld, waarom hij dit graf stichtte, waartoe weer de vergunning noodig was van Douairière Johan Orlt, Anna Pergens, patrones der kerk. De kapelmuren hangen vol wapenborden. Het wapenbord van Ferdinand van Collens kleinzoon, (zijn naamgenoot) hangt in de kerk boven het ijzeren hek, waaronder de twee kleine - jonkvrouwen - grafborden van zijne tweeling, waarvan de een 3, de ander 11 jaar werd. Ferdinand van Collen zelf diende in den derden Engelschen oorlog zijn vaderland als cornet van een compagnie dragonders. In 1675 nam hij als vrijwilliger dienst op 's Lands vloot en streed in de oorlogen met Zweden in de Oostzee en met de Franschen in de Middellandsche Zee. Van 1706-1708 was hij Gedeputeerde te velde, in welke betrekking hij in de veldslagen van Ramillies en Oudenaarde lauweren oogstte; van 1709-1718 Hoofdschout van Amsterdam en in 1727, 1731 en 1734 Burgemeester van Amsterdam.

Laat mij U nu mogen geleiden naar een grafkapel aan de Noordzijde van de kerk. In 1913 werd zij op uitnemende wijze gerestaureerd en dient nu voor bewaarplaats der archieven van kerkvoogdij en kerkeraad. Hier waren de rustplaatsen van

1. Pieter Clicquet, obiit 5 April 1758.

2. Anna Maria Graver, weduwe Pieter Clicquet, obiit den 11 Maart 1795.

en 3 S. C. 1747.

bewoners van de buitenplaats „Cromwijck”. ¹⁾

De beruchte jaren 1672 en 1673 waren ook voor Breukelen noodjaren. Toen kwam de groote Condé, Frankrijks beroemde veldheer met 4000 man alhier. Van Mei tot September hebben de Breukelaars onder zijn tyrannie gezucht. Claas Bruin dichtte:

Wij zijn te Breuklen , daar 't geweld
Weleer het Fransche slagwoord zwaaide
Met d' onverzoenb'ren moord verzeld,
Die honderden van lijken maaide.

In deze kerk werden de krijgsgevangenen ²⁾ opgesloten als het 's avonds koud werd, staken ze stoelen en banken en alles wat ze maar vinden konden in brand, om er zich bij te warmen. De vensters werden ingegooid en moesten in 1675 vernieuwd worden. De jongelingen en jonge dochters hebben daarvoor het geld verzameld en de nieuwe glazen met toepasselijke „gedichten” de kerk aangeboden. Die rijmelarij staat te lezen op twee groote houten borden, welke aan weerszijden van den predikstoel aan de muren hangen. K. Van der Rijp was de dichter.

De verlichting in de kerk is een electrische noodverlichting. Vroeger verlichtte men de kerk met kaarsen; de meeste koperen kandelaars zijn nog aanwezig. Vier koperen kronen sierden eens het gebouw, maar werden in 1830 aan een koperslager te Maarssen verkocht voor twee honderd gulden de vier. Om er schande over te spreken!

De gestoelten behooren of behoorden aan de buitenplaatsen: Gunterstein, Nyenrode, Boomoord, Vechtvljet, Boom en Bosch, Groenevecht, Hoffwerck, Vecht en Hoff, Vroeglust, Vrede- en Rust. De hooge bank tegen den torenmuur was van Vechtstroom.

1) Bij de restauratie in 1913 werden in de overblijfselen in den kelder drie koperen naamplaten gevonden, waarin gegraveerd stond wat onder 1, 2 en 3 is vermeld.

2) Boeren, die de door de Franschen geprest waren om de schansen te graven en 's nachts in de kerk werden opgeborgen.

De bank van Vredenoord is afgebroken in 1913, daar achter die bank zich de toegang bevond tot de grafkapel — de tegenwoordige archiefbewaarplaats.

Rest mij nog iets te zeggen over de consistoriekamer. De tegenwoordige werd met Kerstmis 1916 in gebruik genomen en verving de oude, welke in 1837 was gebouwd. Ds. J. van Heerde heeft er het laatst in gecatechiseerd en verhuisde met zijn catechisanten naar het nieuwe gebouw achter de kerk.

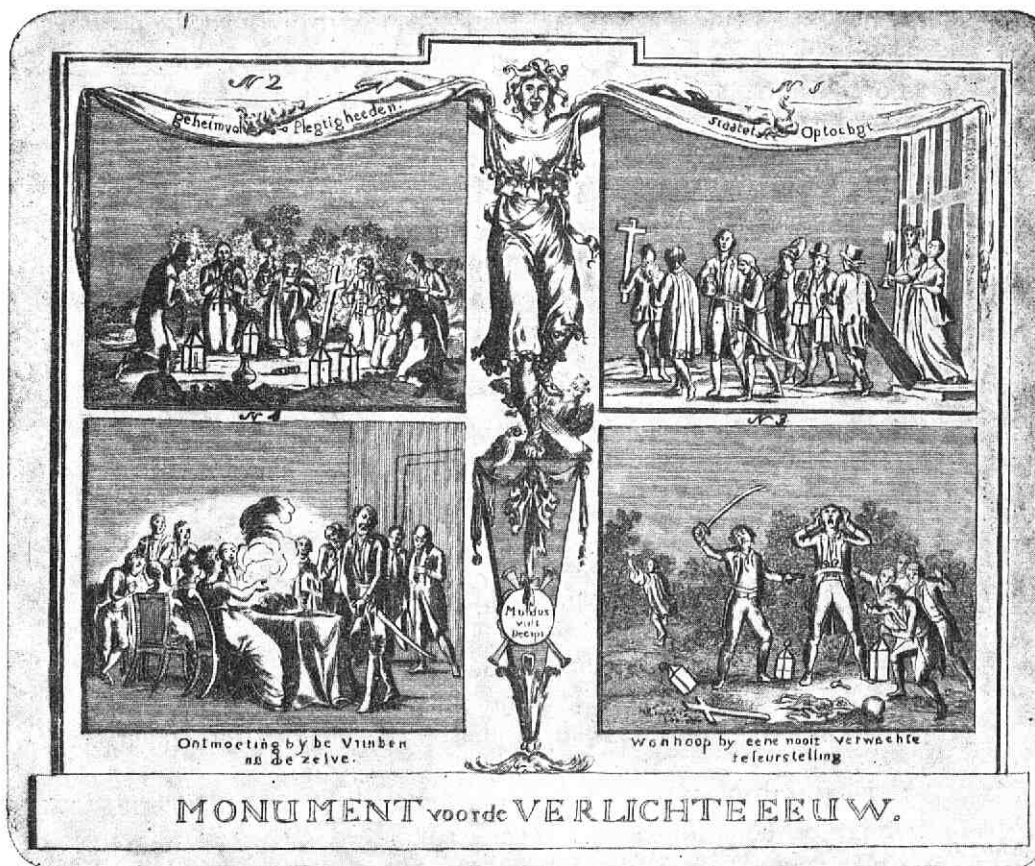
De jaren 1837, '38 en '39 waren voor de kerkvoogdij moeilijke jaren. De president-kerkvoogd G. During stond met zijn medeleden voor lastige kwesties. Bijkans het geheele kerkgebouw vroeg om herstel. Aan den toren was voor *f* 5100 verbouwd. Plafond en ramen vroegen dringend om verbetering. In 1837 kwam de nieuwe bekoepeling in het kruis, de vorige consistoriekamer en één raam in het koor der kerk. In 1838 werden vijf nieuwe ramen gemaakt in het ruim der kerk en een uitgang met portiek achterin. Ook werden toen de banken in de z.g. tachtig morgen gebouwd. In 1839 werden de vijf ramen in het koor aanbesteed met een nieuwe bekoepeling aldaar. De kosten, ongeveer *f* 7000 werden geheel door vrijwillige bijdragen gedekt. De heer During schonk het uurwerk, waarvan de wijzerplaten nu nog door talrijke stralen omgeven, den torenmuur versieren.

In Mei 1910 sloeg de bliksem in het kerkgebouw en richtte in toren en consistoriekamer schade aan.

Op de oorlogskaart staat deze kerk aangewezen voor lazaret. Zullen in deze kerk — zoo vriendelijk, stil en stemmig, — eens het gekerm van gewonden, het gereutel van stervenden en het gevloek van onverzoenlijke vijanden weerklinken? Veelmeer hopen wij, dat nog langen tijd lieflijk zullen zijn de voeten dergenen, die den vrede verkondigen en tot Sion zeggen: Uw God is Koning!

Breukelen.

C. J. NAEREBOUT.

De Schatzoekers bij Muiden.

„Het Boek der Muyder Chronyken” uitgegeven te Amsterdam „bij J. Wendel in de tweede Anjelijs Dwarsstraat” geeft in een deeltje van acht bladzijden, in vier „capittelen”, het verhaal van een schatgraverij, voorgevallen in den nacht tusschen den 12den en 13den Augustus van den jare 1800.

Te Muiden woonde de „hoofdman over duizenden D. C. van der Meulen”, die aldaar de zoutkeet en groote bezittingen had. Een Duitsche landlooper „Slenderhenke” nam zijn intrek in de stad en trachtte de Muidenaren wijs te maken dat hij

voor veertig gouden ducaten een grooten schat zou weten aan te wijzen. De bedriegerij gelukte bij genoemden hoofdman, die echter het goudgeld niet in kas had. Deze wist echter zijn collega Lambrechtsen in de zaak te betrekken, die „dadelijk 40 enkele goed gerande Hollandsche ducaten toetelde”.

De geheele nu volgende gebeurtenis wordt voorgesteld op het bijgevoegde plaatje, in vier tafereelen, dat als onderschrift heeft „Monument voor de Verlichte Eeuw”, terwijl in het midden te lezen is: „Mundus vult decipi”, de wereld wil bedrogen worden. Hoewel een slechte gravure, is deze toch ter reproductie gekozen, omdat zij hoogst zeldzaam voorkomt; de maker is onbekend. Achtereenvolgens wordt voorgesteld: „Staatelijke Optocht”, „Geheimvol Plegtigheeden”, „Wanhoop bij eene nooit verwachte teleurstelling” en „Ontmoeting bij de Vrinben” (= vrinden) na dezelve”.

De eerste afbeelding geeft den Kolonel van der Meulen en zijn collega Lambrechtsen te zien, beiden met pistolen en zwaarden gewapend; Slenderhenke dragende een wijwaterbak in zijn rechter en een wijkwast in zijn linkerhand, terwijl anderen een kruis, lantaarnen en spaden in den nachtelijken tocht meevoeren, die naar de banscheiding van Muiden gaat. Hiervan bestaat ook een goede houtsnede, met adres van genoemden J. Wendel en met bijschrift „Staatelijke Optogt der Muider Processie, voorgevallen in de Nagt tusschen den 12 en 13 Augustus 1800”. Een vers van 34 regels, in twee kolommen, zonder naam, is er onder geplaatst:

„Ziet hier, in deeze Prent, naar 't leeven afgebeeld,
Hoe 't blinde Bijgeloof, de Hebzucht kuscht en streelt”.

Enz.

Een weinig verschillend in groepeerling is een gravure van onbekende afkomst met het onderschrift „Elk streeelde zich met den schat — de Mof alleen dacht anders”.

In het derde „capittel” beschrijft „het Boek der Muyder Chronyken”, hoe de stoet „in groote statie” aan de banscheiding gekomen is, Slenderhenke tot vlijtig gebed aanspoort en het zakje met dukaten op de aarde nederlegt, een houten kruis in den grond wordt gezet en alle nedervallen om te bidden. Deze „Geheimvol Plegtigheeden” worden ook afgebeeld op een goede gravure, zonder naam, met het onderschrift „O gij dwaasen en kleingeloovigen!” Ook bestaat er een vrij goede ets van

een onbekende; in het midden is een kruis opgericht; de Duitscher, gekleed in een koorkleed, besprenkelt met een wij-waterkwast de aarde, terwijl een ander knielende den op den grond liggenden, geldzak uit een fleschje begiet; links en rechts de biddende officieren. Onder staat geschreven: „De Schatzoekers bij Muyden in de Nacht tusschen den 12^{den} en 13^{den} Augustus A^o 1800”.

Nadat Slenderhenke, zegt de Muider Kroniek verder, eenige onverstaanbare, vreemde worden uitgesproken had, viel hij ook neder op den grond en verwisselde behendig het goud met een gelijksoortig pakje met duiten. En als er een gunstig oogenblik gekomen was, koos hij het hazenpad en verborg zich „in de eendekooi van den Amsterdammer G. Noot”. Toen ontdekt werd, dat het bedrog was, zag men ook, dat hij de 40 gouden ducaten in 24 koperen duiten verwisseld had. De „hoofdlieden” werden woedend, lieten Slenderhenke nazitten, maar deze was verdwenen.

In „dat vierde capittel” is te lezen, dat Van der Meulen in „de grootste befaamdheid gebracht” werd, als het geval ruchtbaar was geworden.

J. van Meurs geeft een afbeelding, waarop de Duitscher met den geldzak ontvlucht. Hetzelfde is voorgesteld op een plaat in het boek „De bijgeloovigheid” met het onderschrift: „Dit oogenblik maakte de Mof zig ten nutte” enz. Niet alleen in platen, maar ook in boekjes werd het geval van Muiden behandeld. Zoo is te Amsterdam bij J. van der Hey een boekje van 16 bladzijden uitgegeven door G. Rijk „De ontdekte schat. Eene romance uit de verlichte eeuw”, voorzien met een karikatuurprent.

„Het Tweede Boek der Muyder Chronyken” bevat een kluchtspel in één bedrijf, waarin Sesostriis optreedt of „de Mof gedeserteerd”. Te Westzaandam verscheen bij H. van Aken en te Amsterdam bij J. F. Nieman in 1800 „Een woord aan de spotters of iets over de ontdekte schat. Romance uit de verlichte eeuw”.

D. W. Stoopendaal schreef „De veertig Ducaaten in Duiten veranderd of Het gestrafte bijgeloof. Blijspel met Zangstukjes”; Van een onbekende bestaat een „Klugtspel De Duyvelbanders of de Bedroogen Officier en de Doorsleepen Mof te Muyden” waarachter een geschiedkundig verhaal volgt.

Behalve de genoemde afbeeldingen bestaat er ook een

aquarelletje van I. Covitré en een pinteekening zonder naam,
met het onderschrift:

„Een Vreemdeling, die vraagt gewis
Wat moet deez' print beduiden?
Men zend hem nader naar de Goudmijn toe,
Een drie quartier van Muiden”.

J. W. VERBURGT. ¹⁾

1) Ontleend aan den Historischen Atlas op het Kasteel Nyenrode.

Fluytestijn.

Toen in 1906 mijn huis gereed kwam, was er nog een laatste moeilijkheid te overwinnen: het vinden van een geschikten naam.

Men geeft zijn eigen huis, waar men vele jaren hoopt door te brengen, gaarne een naam, maar liefst een aparte naam. De meeste buitenhuizen aan de Vecht ontleenen hun naam aan de mooie, slingerende rivier, die het wonen in deze beroemde streek zoo bijzonder aantrekkelijk maakt.

Men zou daardoor haast in de war raken als men de verschillende „Vecht-verbindingen” uit elkaar tracht te houden. Mijn huis zou *niet* „Vecht-zoo en zoo” heeten. Maar hoe dan wèl?

Toen herinnerde ik mij plotseling, dat mijn Vader eens twee steenen gekocht had, met het plan die ergens te laten inmetelen, doch dat plan nooit ten uitvoer heeft gebracht. Na eenig zoeken vond ik de bewuste steenen, die hoogstwaarschijnlijk afkomstig zijn van een huis te Utrecht.

Op de eene steen was een wapen gebeiteld, op de andere dit twee-regelig rijmpje:

Die mijnen naam wilt weten,
Fluytestyn ben ik geheten.

1645.

Hiernevens ziet men daarvan een verkleinde reproductie.
De eerste steen was, helaas, erg beschadigd — het wapen was
niet duidelijk te definieeren — en is niet bewaard gebleven.

Mogelijk hadden beide steenen op elkaar betrekking, doch
dat is niet meer na te gaan.

Ik liet den steen met het rijmpje in mijn gevel metselen en
noemde mijn huis „Fluytestijn”.

Breukelen,
Sept. 1921.

HANS MATTHES.

De Vicarien van Abcoude en Baambrugge.

Omstreeks het jaar 1340 werden te Bremen luisterrijke feesten gevierd ter eere van de H.H. Cosmas en Damianus, waardoor wijd en zijd de aandacht op deze heiligen werd gevestigd. De geestelijkheid en de adel uit de omringende landen verscheen er in grooten getale en het is zeer waarschijnlijk, dat de Heeren van het Kapittel van St. Pieter te Utrecht die feesten hebben bijgewoond en daardoor op de gedachte zijn gekomen om de nieuwe parochiekerk van Abcoude aan deze heiligen toe te wijden.

Behalve het hoofdaltaar, vond men in de XVe en XVIe eeuw in deze kerk nog eenige andere altaren, door corporaties of particulieren gesticht. Bij de stichting werden de middelen aangewezen om de priesters, die de altaren bedienen moesten, te onderhouden en om de verdere onkosten te bestrijden. Een soort fonds dus waaruit het geheele onderhoud bekostigd kon worden, dat in dien tijd eene priesterlijke of ook wel „papelycke” prove werd geheeten. De officiant werd gewoonlijk als de vicaris of de altarist aangeduid. Na de Hervorming sprak men meestal van vicarien, kapelanijen of kapelaanschappen, terwijl zij die de renten ontvingen, possesseurs of vicarissen genoemd werden, ook als het geen geestelijke personen waren.

Van de vicarien in de kerk te Abcoude en van de vicarie in de kapel te Baambrugge, die tot 1586 tot dezelfde parochie behoorde, zijn enkele bijzonderheden omtrent de stichting, het bestaan en het einde bekend, die in het volgende artikel zijn samengevat.

De eerste mededeeling omtrent eene priesterlijke prove komt voor in de memoriën der 15e eeuw ¹⁾.

Een zekere *Aelbert die wijze* verscheen omstreeks 1460 voor schout en schepenen van „Apcou inder proestien inder heren gherecht van Sinte Peter” ²⁾ en verklaarde, dat hij en zijne overleden vrouw een morgen land aan de kerk vermaakt hadden

¹⁾ In het oude memorieboek van Abcoude.

²⁾ Het gerecht van Abcoude—St. Pieters (Proostdij).

tot een eeuwige memorie. Verder deelde hij mede, dat zijn zoon Heer ¹⁾ *Jan Aelbertz*. aan zijne fundatie eenige schenkingen had gedaan. Het huis waarin hij woonde werd geschonken aan de priesterlijke prove, mits dat hiervoor jaarlijks $1\frac{1}{2}$ Beijersche gulden aan de kerk betaald zou worden. Mocht de „cureyt offte vice-cureyt” ²⁾ die som niet willen betalen dan verviel het huis aan de kerk. Indien hij het aannam was hij verplicht om het in denzelfden staat te onderhouden en mocht hij het niet verkoopen. Wanneer hij echter het huis liet vervallen, hadden de kerkmeesters het recht om het ten voordeele van de kerk te naasten.

Aelbert die wijse kon zoo lang hij leefde er in blijven wonen, mits hij jaarlijks de $1\frac{1}{2}$ Beijersche gulden aan de kerk betaalde.

Met deze priesterlijke prove zal waarschijnlijk de vicarie van St. Antonius of die van O. L. Vrouw in die Sonne bedoeld zijn. De andere bestonden toen nog niet, zij zijn eerst gesticht nadat onder het bestuur van Pastoor *Jan Egbertz.*, omstreeks 1490, de schoone kruiskerk voltooid was, die thans nog als de Herv. kerk het dorp Abcoude tot sieraad strekt.

Behalve de pastoor, waren aldaar in 1470—'74 minstens 3 priesters, waarvan een, *Peter Vrancken*, als altarisist wordt aangeduid.

Het altaar van St. Antonius werd in de memorien van dien tijd meermalen begiftigd.

In eene memorie van 1506 worden reeds 5 of 6 altaren met name genoemd :

Sinte Jacobs outaer,

Sinte Anna ende Sinte Claas outaer,

Onser Vrouwen outaer,

Sinte Antonius outaer en

Sinte Cosmas ende Sinte Damianus outaer,

die elk hun officiant hadden, want er waren vijf „outaerpriesters”.

Of het altaar van St. Anna met dat van St. Nicolaas vereenigd was is onbekend. Het wordt nergens anders genoemd en schijnt spoedig opgeheven te zijn, evenals dat van St. Cosmas en Damianus.

Het „onser Vrouwen outaer” zal wel hetzelfde zijn als dat van „O. L. Vrouw in die Sonne”, dat in 1470 vermeld wordt.

1) Heer = praedicaat voor geestelijken en ridders,

2) Pastoor of kapelaan.

Het altaar van St. Antonius, waaraan twee gilden of broederschappen verbonden waren — waarschijnlijk tot onderlinge hulp bij begrafenissen — bestond na 1586 niet meer.

In dat jaar worden echter nog twee andere altaren genoemd: een van de vicarie van de H. Maagd — ter — Nood ¹⁾ en een van de vicarie van St. Andries.

Het altaar van St. Jacob werd den 1sten April 1502 gesticht door Jacob Jansz Leeu en diens huisvrouw Petronella Boudewijnsdochter „bueren ende buersluyden van Abcouwe ende 't Bisdoms Utrecht” en zooals het in de schilderachtige taal dier dagen heet, ter eere „Goodts, Marie zijnre lieven Moeder ende sint Jacob apostelende voorts allen lieven Sancten ende Sanctinnen, ende tot vermeerdernisse van den dienste Goodts, tot lavenisse haerder beyder ende haerder ouderen, vrunden ende magen, ende voort alle geloovige zielen”.

Op dien dag, 'savonds omstreeks 11 uur verschenen *Jacob Leeu* en zijne vrouw ten huize van *Hendrick Matthyse* van Amsterdam, kerkelijk persoon onder het Sticht van Utrecht en krachtens Pauselijk en Keizerlijk gezag openbaar notaris.

In tegenwoordigheid van Heer *Aernt Egbertsz*, *Egbert Jansz* alias *Block*, priesters, *Symon Claesz* alias *Ryfer*, klerk en Artium magister en *Willem Matthyse* leek, allen burgers en inwoners van Amsterdam, als getuigen daartoe uitgenoodigd, werd op de slaapkamer van den notaris de acte van stichting verleden.

De stichters schonken voor het onderhoud verschillende landerijen en renten ²⁾, waarvan zij de eigendomsbewijzen ten

1) Pastoor van Aelst zegt hiervan in zijne aantekeningen: „dat dit altaar in sekere oude handschriften genoemd wordt het nieuwe outaer, en dat het waarschijnlijk is, dat het nieuwe altaar zal toegewijd zijn aan de H. Moeder Gods Maria onder den tytel van ter Nood en aan den H. Antonius, die ook als Patroon ten tijde van Nood of besmettelijke siekten gevierd word.” (R.K. Kerkel. archief Abcoude).

2) 5 morgen land onder Nederhorst in Rijkshom Harmansz. zate;

5 gouden Wilhelmus schilden eeuwigdurende rente en erfpacht op 3 morgen land te Nigtevecht in Jan van Haen's Hoogeland;

1 morgen en $\frac{1}{4}$ hont land gelegen in hetzelfde hooge land.

4 hont land, afkomstig van de kerk te Nigtevecht, eveneens in dit land gelegen;

$\frac{1}{2}$ morgen land gelegen te Abcoude bij het dorp in de bruikweer vroeger bewoond door Dirrick Claes Gysbertsz;

$\frac{1}{2}$ morgen land „Aelmisse goet” in dezelfde bruikweer;

8 Philips stuivers eeuwigdurende jaarlijksche pacht „aelmiste goet” uit de hofstede vroeger bewoond door Dirrick Claes Gysbertsz;

5 morgen land en $\frac{1}{12}$ deel gelegen in het Marktveld te Abcoude en

2 Davidsguldens eeuwigdurende pacht op Jacob Pietersz. goederen in den Winkel van Abcoude.

behoefte van het officium, hadden ter hand gesteld aan Heer Symon Jansz, Prior van het Reguliersklooster buiten Amsterdam, die deze stukken weer aan zijn klooster ¹⁾ in bewaring had gegeven „stellende Godt van hemelryck in die proprieteyt” en den officiant in het genot dezer landen, pachten en renten.

Alle weken moesten op het St. Jacobs-altaar vijf missen gecelebreerd worden en de officiant moest jaarlijks aan de kerk- of fabriekmeesters twee gouden Rijsche guldens betalen, ten behoeve van de kerk, voor het verschaffen van den wijn, de kaarsen en het brood. Als de kerkmeesters in gebreke bleven om het benoodigde te verschaffen dan moest de officiant er zelf voor zorgen en waren de 2 Rijsche guldens verbeurd.

De stichters behielden levenslang het recht van presentatie, nominatie en collatie. Na hun overlijden ging dit over op den prior van het Reguliersklooster buiten Amsterdam of bij absentie op diens procurator, die ook de bevoegdheid kregen om bij overlijden van den officiant een ander goed priester te presenteeren en te nomineeren. Zij hadden ook het recht om den officiant te vermanen, wanneer door den pastoor, den kapelaan, de kerkmeesters of de burens over „quade regemente” geklaagd werd. Wanneer dan de vermaning niet hielp, konden zij den vicaris ontslaan en door een ander vervangen.

De prior, Heer *Symon Jansz.* en de procurator *Henrick Jacobsz.*, die beiden tegenwoordig waren, verklaarden voor zich en hunne opvolgers deze opdracht te aanvaarden „op groote bede ende naerstelick versouck” van de stichters en „tot een danckbaerheyt van veel deuchden, die de voorsz. fundateurs haren voorsz. cloester eertijds bewesen ende gedaen hadden”.

Nadat het zegel van Jacob Jansz Leeu aan den brief gehangen was, werd de acte door den notaris gezegeld.

Op 1 Aug. 1503 werd de „oprechtinge, stichtinge en begiftinge van het outaer ende kapellanye in de parochikerke van Abcoude” door Frederik van Baden, Bisschop van Utrecht, toegestaan en bevestigd, onder bepaling, dat de goederen van het beneficium voortaan kerkelijke goederen zouden zijn en kerkelijke bescherming zouden genieten.

1) Het Reguliersklooster te Amsterdam is in 1534 verbrand. Alle papieren zijn hierbij verloren gegaan.

Jacob Jansz Leeu stierf op St. Agnietendag 1507 en op 21 Aug. 1510 stierf „*Peternelle iacob leeuwen wijff*”. ¹⁾

In hun testament hadden zij bepaald, dat voor den vicaris van St. Jacobs-altaar een huis gebouwd moest worden, terwijl bovendien de kerk, de priesters en de armen goed bedacht werden. ²⁾

Toen na de Hervorming de Katholieke Eeredienst werd opgeheven, bleef de boerenbevolking van Abcoude grootendeels Katholiek ³⁾. Iederen Zondag werd er nog door priesters, die uit Holland overkwamen, voor een talrijk gehoor gepredikt. Zooals eene oude Roomsche aanteekening zegt: „Abcoude sine interruptione pastores habuit”. (Abcoude heeft zonder onderbreking herders gehad).

In het proces-verbaal van de visitatie der kerken ten plattelande van het jaar 1593 wordt dan ook gerapporteerd, dat de kerk wel schoon en groot is, maar „zeer qualick gerepareert ende noch veel min gezuuyvert van de reliquien des paeusdoms”. De toenmalige predikant Ds. Oosterbeek klaagde er over, dat bijna alle dagen nog in het openbaar kaarsen op de altaren werden gezet „tot groot schandael van alle passanten ende tot bedroefenis van alle vroomen.”

In dat proces-verbaal wordt ook melding gemaakt van een huis, dat aan de kerk of de armen behoorde en eenige jaren vroeger verkocht was en van een vervallen huis, dat aan een der vicarien toebehoorde.

Dit zijn wellicht de huizen resp. door Heer Jan Aelbertz en Jacob Leeu aan hunne vicarien geschonken, waarvan er een in de Baambrugsche memorien wordt aangeduid als „Heer Bruyninx huys te Abcoude”.

In 1586 werden de bezittingen en inkomsten van pastorien, capellanyen en andere revenuen door de Staten gesaeculariseerd tot betaling en onderhoud van eenige predikanten, predikantsweduwen en kinderen, proponenten, kosteren, schoolmeesters, enz.

De possesseurs der vicarien moesten $\frac{1}{3}$ der opbrengst

1) Memorieboek van Abcoude.

2) Zij ontvingen een stuk land, genaamd het halve Bruggeland, gelegen te Abcoude achter de kleine brug, ten Z. belend door „Nelle Bruen met haer medewerkers” en ten N. door de kerk. Bovendien nog $2\frac{1}{2}$ Rijsche gulden current Stichtsch geld per jaar, staande als eeuwigdurende pacht op een stuk land van ouds toebehoorende aan Govert Meyertz of zijne erfgenamen. Mem.boek v. Abc.

3) In 1635 waren er te Abcoude nog ongeveer 600 communicanten.

afstaan voor het onderhoud der predikanten, doch soms gaven Ged. Staten aan enkele possesseurs van vicarien ten platte-lande remissie van de betaling dezer tertien.

De collators of possesseurs (of beiden) van verscheidene vicarien in de prov. Utrecht waren reeds in 1588 onbekend, of wellicht uitgestorven, terwijl in enkele gevallen de collatie stond aan een wereldlijk college of autoriteit.

Door Ged. Staten werd wel eens het begeven van vicarien gestaakt; aan de goederen en inkomsten werd dan eene andere bestemming gegeven ad pios usus.

De administratie werd gevoerd door de ontvangers der Gebeneficeerde Goederen te Utrecht, die naar het schijnt wel eens kans zagen om aan familieleden een vicariaat te bezorgen. ¹⁾

In het begin der 19e eeuw waren de meeste vicarien in de Prov. Utrecht verdwenen. De aanwezige vicarissen hebben echter, wanneer zij zich niet hadden laten afkopen, levenslang de renten ontvangen.

De vicarie van het *Lieve Vrouwen altaar* of zooals het in 1586 heette van de H. Maagd en Moeder Gods Maria, stond ter begeving van 't Lands overheid, omdat er geen collators bekend waren. Van deze vicarie was toen de vroegere pastoor van Abcoude Goort of Godofridus Schijff possesseur († 24 Oct. 1593). De inkomsten bedroegen *f* 51.— per jaar. ²⁾

Naar aanleiding van eene remonstrantie en deductie van François van der Lee, gewezen requestmeester van den Prins van Oranje, werd de ontvanger der Geben. Goederen Hendrik van Wijckerslooth door Ged. Staten van Utrecht bij appointment van 1 Febr. 1653, gemachtigd om binnen twee maanden de kooppenningen van de landen, vroeger tot deze vicarie behoorende, te beleggen ten kantore van de Generale Middelen. Zulks tot meerdere zekerheid van de respectieve possesseurs. Bij gebreke van dien werd de ontvanger gemachtigd na het verstrijken dier 2 maanden al de voornoemde vicarielanden te vindiceeren op en aan te nemen ten behoeve van 't kantoor der Gebenef. Goederen.

Aan van der Lee werd door Ged. Staten levenslang de volle opbrengst van de vicarie toegestaan, onder voorwaarde,

1) Zie hierachter bij de vicarissen van Tol en Craeyvanger.

2) van 14 morgen land *f* 45 en van erfpachten, huishuren, enz. *f* 6, te zamen *f* 51.

dat na zijn dood het inkomen geheel aan het kantoor vervallen zou. Hij overleed in 1660.

De vicarie was hierdoor dus feitelijk gemortificeerd, toch werd, overeenkomstig eene ordonnantie van 5 Mei 1669, aan Beatrix van der Lee, huisvrouw van den vendrig de Root levenslang een som van 200 £ uitgekeerd tot kwijting en extinctie van hare aanspraken op de vicarie.

Volgens het regeerings-reglement van 1674 verkreeg of behield de Stadhouder Willem III de collatie van 27 vicarien, competeerende de kapittels te Utrecht, waarvan de collatie stond aan hunne respectieve dekens, proosten, thesaurien of scholasterien.

Hiertoe behoorde ook de vicarie van *het St. Nicolaas altaar*, waarmede Cornelis van Tol ¹⁾ bij acte van 29 Dec. 1682, door den Prins begiftigd werd.

De landerijen, vroeger tot de vicarie behorende, waren verkocht en de opbrengst belegd op het Comptoir van 't ander-deel der Generale Middelen. Aangezien echter de obligatie zoek geraakt was, werd het kapitaal ad f 3620.— op een enkele quittance van den ontvanger afgelost, overeenkomstig de resolutie van de Staten van 11 Mei—1 Juni 1759.

Het kapitaal moest echter dadelijk weder belegd worden en daarom kocht de ontvanger 5 obligatiën nom. f 3800.— à $2\frac{3}{4}\%$ op het comptoir der Generale Middelen.

Nadat in 1793 de toenmalige vicaris J. R. Meynertz overleden was, werd de vicarie door den Stadhouder Willem V, met agreatie der Staten vergeven aan Nicolaas de Graaf, een jongen van 8 jaar, die later notaris te Utrecht werd. De rente bedroeg voor $\frac{2}{3}$ f 63-6-10 welk bedrag tot 1805 jaarlijks door zijn vader J. C. de Graaf geind werd.

Nicolaas de Graaf behoorde tot de enkele possesseurs van vicarien, die toen nog betaling van het gouvernement ontvingen. Het schijnt zelfs, dat men niet wetende hoe de zaak in elkander zat, de betaling aan de Graaf beschouwde als een last die op het Domeinfonds drukte, en die niet gelijk stond met de $\frac{2}{3}$ die de overige possesseurs van vicarien ontvingen uit de obligatiën voortgesproten uit vicarien ten plattelande, want de

1) In 1680 was Wouter van Tol ontv. der Gebenif. Goederen.

Graaf heeft tot aan zijn dood in 1871 de uitkeering van het Rijk ontvangen. ¹⁾

Hij was de laatste aan wien destijds nog vicariegeld werd uitbetaald.

Volgens de rekening van den ontvanger der Geb. nef. Goederen F. van Weede over 1587—'88 waren toenmaals de Regeerders van de stad Haarlem collatoren en Jacob Aerds te Vreeland possesseur van de vicarie van het *St. Jacobs-altaar*.

De inkomsten bedroegen van 12 morgen land *f* 33.— en van andere zaken *f* 15.—.

De laatste vicaris Mr. Willem Craeyvanger ²⁾ die in 1810 overleed, moest jaarlijks *f* 12,10, zijnde $\frac{1}{3}$ der rente van een kapitaal van *f* 1500.— betalen, doch moest *f* 10.— ontvangen als $\frac{2}{3}$ der rente van een kapitaal van *f* 600.— zoodat hij slechts *f* 2,10 bij den ontvanger behoefde te storten.

Bij dispositie van den Landdrost in het Departement Utrecht van 14 Juli 1810 werd de vicarie, die toen vaceerde wegens het overlijden van Craeyvanger, overgebracht op het kantoor der Domeinen om daar geadministreerd te worden, terwijl de opbrengst aan de kas der Domeinen verantwoord moest worden.

Het bezit bestond toen uit 4 obligatiën ten laste van het voormalig gewest Utrecht. Deze effecten werden ingeschreven in het Grootboek der Publ. Schuld $2\frac{1}{2}\%$ ten name van Mr. A. J. van Mansvelt, Rentmeester-Generaal der Nationale Domeinen in 't Departement Utrecht, als administrateur der vicarie in de kerk te Abcoude. ¹⁾

De vicarie van het *St. Andries altaar* stond in 1586 ter collatie van Machtelt Gijsbrechtse en werd toen bekleed door Jacob Willemse, maar reeds in 1587—'88 was de Heer van den Lande collator, terwijl Heer Goort Schijff, de vroegere pastoor van Abcoude, possesseur was.

In 1669 waren de bezittingen van deze vicarie reeds verkocht en de kooppenningen belegd op het Comptoir der Generale Middelen 's Lands van Utrecht. ¹⁾

¹⁾ Vgl. Mr. H. Verloren van Themaat, *Gesch. der Vicariën in de Prov. Utrecht*, waaraan vele gegevens betr. vier Abcouder vicariën na 1586 zijn ontleend.

²⁾ In 1770 was Mr. G. Craeyvanger ontvanger.

De Prins van Oranje was toenmaals collator, en Maurits Cherels possesseur als opvolger van Julius Hart Cherels.

De ontvanger was eertijds verplicht het derde part van de rente ten behoeve van het Comptoir der Gebeneficieerde Goederen te verantwoorden, maar Ged. Staten hebben het derde part aan genoemden possesseur geremitteerd. Hij genoot levenslang de geheele rente.

In 1669 werd aan Reyer Dirxen, in plaats van Dirck Andriessen, als possesseur van de vicarie van St. Andries £ 5 betaald voor $\frac{2}{3}$ parten in zeven ponden tien schellingen ten laste van de pastorie te Westbroek over het jaar 1669.

Ten slotte de *vicarie te Baambrugge*. — Omstreeks 1400 werd bij de Bambrug eene kapel gebouwd ten behoeve van oude en ziekelijke menschen, die niet naar de kerk te Abcoude konden komen ¹⁾.

In eene memorie van 1444 wordt reeds aan de kapel eene jaarlijksche uitkeering van $\frac{1}{2}$ gouden Rijnsche gulden besproken en in 1471 wordt melding gemaakt van de huizinge en hofstede van den kapelaan, die dus te Baambrugge woonde ²⁾.

In 1545 werd door een priester, Heer Melis, een altijd-durende vicarie in de kapel gesticht, waarvan de brieven en bescheiden langen tijd in de familie van den stichter bewaard zijn gebleven ³⁾.

De eerste vicaris was waarschijnlijk kapelaan Tatick Aertsz, die reeds in 1551 te Baambrugge was en in 1581 nog leefde ⁴⁾. Nadat de kapel op 24 April 1567 door de soldaten van Brederode ondersteboven was gehaald, schijnt hij naar Abcoude verhuisd te zijn. Onder de namen van een paar jonggehuwden, die in de kerk te Abcoude getrouwd waren, staat tenminste vermeld „copulati sunt a D. Thadaeo in nomine pastoris”. Hij was ook de laatste vicaris, want in 1588 werd de kapel niet meer voor den Kath. Eeredienst gebruikt. „De bueren van Bambrugge” verzochten toen om een predikant te mogen beroepen en tevens om de beschikking te krijgen over het inkomen van

1) R.K. Archief van Abcoude.

2) Memorieboek van Abcoude.

3) Oudheden van het Bisdom Utrecht.

4) Aanteekening van Meester Jan Dubbelt in het doopboek van Baambrugge.

5) „ in het rekenboek der kapelmeesters der Gereformeerden.

de vicarie. Dit werd den 18^{en} Mei van dat jaar door de Directie-kamer te Utrecht toegestaan, mits dat de Baambruggers een predikant beriepen van „gesonde leere ende leeven” op eene bezoldiging van f 240. Aangezien de inkomsten van de vicarie slechts f 64 beliepen, konden de Baambruggers niet meer dan f 100 aanbieden, zoodat de zaak afsprong. De ontvanger der Geb. Goederen Floris van Weede werd een week later met de administratie belast ¹⁾.

Toch werden op 8 April 1592 door Ged. Staten de inkomsten van de vicarie ²⁾ aan de kapelmeesters ³⁾ toegestaan, om daarmede de kapel, het uurwerk en den schoolmeester te onderhouden. Het volgend jaar werd de kapel voor den Gereformeerden Kerkdienst ingericht.

Hiermede was dus de vicarie gemortificeerd.

Den 7^{en} Mei 1630 werden de kapelmeesters door Ged. Staten gemachtigd om de landerijen van de kapel te verkoopen, met last om het geld op hypotheek te beleggen ten overstaan van den ontvanger der Gebenef. Goederen, ten behoeve en als eigendom van de kapel.

De opbrengst van vicarie- en kapelgoederen schijnt belegd te zijn in eene obligatie ten laste van de Prov. Utrecht, waarvan de rente echter hoe langer hoe minder opbracht.

In den tijd van Napoleon werden de coupons soms voor 55% verkocht, zoodat de rente, die in 1663 van een kapitaal van nom. f 7000.— à 4%, jaarlijks f 280.— opbracht, in 1812 voor bijna 15 maanden slechts f 31,1.— opleverde. Zeker ten gevolge van verschillende reducties en de tierceering.

Baambrugge,
Juli 1921.

J. G. Th. GREVENSTUK.

1) Rengers, de Geestelijke en Kerkelijke goederen.

2) Het bezit van de Vicarie bestond in 1567 uit: vijff morgen lants gelegen in bortouts sylant streckende wt het geyn tot aen de dwars delle toe; een half morgen lants int meenlant dat Jan Ghysberts Kynderen plegen te bruycken; een half pont swarts uit dat meenlant dat Jan Ghysberts Kynderen plegen te bruyken; wt Lysgen Truyges hofstede acht vlaems; een pont swarts in den dardendeel van den pont swarts wt anderhalf morgen lants gelegen in de satelants groot wesende XIX; (volgens eene notitie in het misboek der kapel, dat door de soldaten van Brederode in 1567 werd vernietigd).

3) Nog langen tijd werden zij zoo genoemd, maar aangezien bij de Gereformeerden het onderscheid tusschen kerken en kapellen niet bestond, werd de kapel een kerk en werden zij kerkmeesters. Tegenwoordig kerkvoogden.

Inhoud.

1. Naamlijst van het bestuur, de leden, de donateurs en begunstigers van het Genootschap	blz. v
2. Jaarverslag van den Secretaris	" x
3. Rekening van den Penningmeester	" xii

4. Invallen der Franschen in de Vechtstreek in 1672 en 1673, door W. Voogsgeerd	" 1
5. Het oude opschrift aan het Hervormde Kerkje te Nederhorst, door Dr. D. A. W. H. Sloet, (met een inleiding door J. G. Th. Grevenstuk) . . .	" 9
6. Het geologisch ontstaan van Niftarlake, door Dr. Alberta J. Portengen	" 19
7. De Slotsbrug bij Abcoude en de voormalige Water- schappen op de Binnenlandsche Lasten, door W. W. E. Rosenkötter	" 23
8. De Hervormde Kerk te Breukelen, door C. J. Naerebout	" 28
9. De Schatzoekers bij Muiden, door J. W. Verburgt	" 38
10. „Fluytestijn”, door Hans Matthes	" 42
11. De Vicarien van Abcoude en Baambrugge door J. G. Th. Grevenstuk	" 44
